

TANKAI

LIETUVOS KARIUOMENĖJE
1924–1940 m.

UDK 623.4(474.5)(091)(084)

Ta-104

Tankai Lietuvos
kariuomenėje
1924–1940 m.
albumas

Atsakingasis redaktorius

Eduardas Brusokas

Sudarytojai ir tekstų autoriai:

dr. Andriejus Stoliarovas,

Arvydas Pociūnas

Kalbos redaktorius

Žilvinas Tamošaitis

Dailininkas

Gediminas Pranckūnas

ISBN 978-609-412-076-3

TURINYS

<i>PRATARMĖ</i>	4
TANKŲ DALINIO ĮKŪRIMAS, STRUKTŪRA IR SUDĖTIS	6
KOVINĖ TECHNIKA IR GINKLUOTĖ	15
KOVINIS RENGIMAS	37
TANKŲ IR ŠARVUOTININKŲ LIKIMAI	45
<i>ALBUMAS</i>	
LIETUVOS KARIUOMENĖS LENGVIEJI TANKAI (1924–1940)	51
„Renault FT-17“ (Prancūzija)	53
„Vickers Carden Loyd“ (Didžioji Britanija)	
M1933	90
M1936	121
LATVIJOS KARIUOMENĖS SUNKIEJI, VIDUTINIAI IR LENGVIEJI TANKAI (1920–1940)	123
„Mark V“ (Didžioji Britanija)	124
„Mark B“ (Didžioji Britanija)	125
„Fiat 3000A“ (Italija)	126
„Vickers-Carden-Loyd“ (Didžioji Britanija)	
M1936	127
M1937	128
ESTIJOS KARIUOMENĖS SUNKIEJI, LENGVIEJI TANKAI IR TANKETĖS (1919–1940)	130
„Mark V“ (Didžioji Britanija)	131
„Renault FT-17“ (Prancūzija)	133
TK-S (Lenkija)	144

PRATARMĖ

Tankų pirmtakais įvardijamus kovos vežimus ir mobiliąsias tvirtoves, tempiamas gyvosios jėgos (dramblių, žirgų, žmonių ir pan.), naudojo dar senovės asirai, egiptiečiai, izraelitai, kinai, indai, graikai ir romėnai. Įvairių šalių kariuomenėse buvo naudojami atviri ir uždari, metaliniai ir mediniai kovos vežimai su įmontuotais šaunamaisiais (patrankomis, šautuvais), kertamaisiais ir smogiamaisiais (kalavijais, špagomis, ietimis) ginklais, traukiami arklių ar veikiami vėjo jėgos. Juose tilpdavo įvairus skaičius karių. XIX–XX a. sandūroje šiuos vežimus pakeitė gerai ginkluotos šarvuotos kovos mašinos su garo, vidaus degimo varikliais, turinčios ratus ir vikšrus. Pirmuosius tankus pradėjo gaminti Didžioji Britanija, JAV, Prancūzija, Rusija ir Vokietija¹.

Pirmojo pasaulinio karo metu Didžiojoje Britanijoje buvo pradėta serijinė tankų gamyba. 1916 m. rugsėjo 15–16 d. jos kariuomenė Vakarų fronte, mūšio lauke prie Somės upės (Prancūzija), pirmoji panaudojo kelias dešimtis tankų. Prancūzijos kariuomenė per šimtą tankų pirmą kartą panaudojo 1917 m. balandžio 17 d. mūšyje prie Aisnės upės, vokiečiai vos keletą tankų – tik 1918 m. kovo 21 d. Šv. Kventino vietovėje. Masiškai tankai (per tris šimtus) pirmą kartą buvo panaudoti 1917 m. lapkričio 20 d. Kambre mūšyje². Koviniuose veiksmuose jie veikė kartu su pėstininkais, artilerija, kavalerija ir aviacija ir leido pasiekti didelių laimėjimų. Tačiau pirmieji tankai buvo sunkūs, lėti, su gausia įgula, įveikdavo nedidelį atstumą. Viduje buvo ankšta, karšta (vasaros metu oras įkaisdavo iki 40–50 laipsnių karščio), tvyrojo benzino, tepalo, parako dujų kvapas, buvo blogas matomumas ir ryšys. Įgula tarpusavyje bendravo gestais arba raštu ant specialios planšetės, su kitų tankų įgulų nariais komunikavo naudodama vėliavėles, semaforus arba net pašto karveliais. Ilgainiui įgulos skaičius, tankų svoris, greitis, manevringumas, šarvai, ginkluotė (pabūklai, kulkosvaidžiai), ryšio priemonės kito ir tobulėjo.

Besibaigiant Pirmajam pasauliniam karui ir po jo daugelis valstybių ėmė konstruoti tankus pagal amerikiečių, anglų ir prancūzų pavyzdžius. Tarpukariu tankus gamino Didžioji Britanija, Čekoslovakija, Italija, Japonija, JAV, Prancūzija, Sovietų Rusija / Sovietų Sąjunga, Švedija ir Vokietija. Kitos valstybės į savo kariuomenės ginkluotę įtraukdavo užsienyje pirktus tankus – daugiausia iš Prancūzijos ir Didžiosios Britanijos. Ne išimtis

¹ Prie tankų vystymosi raidos prisidėjo ir lietuvis Antanas Bukota. 1841 m. jis pateikė garo varikliu varomo tanko projektą kunigaikščiui Adomui Jurgiui Čartoriskiiui, tačiau pastarasis projektu nesusidomėjo. 1867 m. A. Bukota projektą pristatė imperatoriui Napoleonui III, bet 1870–1871 m. per Prancūzijos–Prūsijos karą projekto originalas pradingo. J. Bukota, Lietuvis – tanko projektuotojas, *Mūsų žinynas*, 1930, t. XVIII, Nr. 62, p. 364–373.

² Bkt. [A. Biknaitis], Iš tankų istorijos, *Karys*, 1922, Nr. 28, p. 329–332.

buvo Baltijos valstybės – Lietuva, Latvija ir Estija. Tačiau mūsų kaimynės tankų įsigijo ir auto-tankų dalinius pradėjo formuoti anksčiau³. Todėl tankai pristatomi visų trijų Baltijos valstybių saugumo kontekste. Pagrindinis dėmesys skiriamas Lietuvos kariuomenės lengviesiems tankams. Iš visų trijų Baltijos valstybių Lietuva turėjo daugiausia – 44 lengvuosius tankus, Latvija – 30, Estija – 22 sunkiuosius, vidutinius ir lengvuosius tankus bei tanketes.

Šis albumas skirtas paminėti atkurtos Lietuvos Respublikos kariuomenės 100-ąsias ir tankų dalinio suformavimo 90-ąsias metines. Jo tikslas – atskleisti tankų dalinio istorinę raidą, supažindinti su dalinio įkūrimo aplinkybėmis, struktūra ir sudėtimi, kovine technika ir ginkluote, koviniu rengimu, tankų ir šarvuotinių likimais, turėtais ir kariuomenei kurtais tankais.

Visa ši medžiaga saugoma Lietuvos archyvuose ir bibliotekose. Daugiausia istorinės medžiagos aptikta Lietuvos centriniam valstybės archyve, Ginklavimosi valdybos (f. 3), Lietuvos šaulių sąjungos (f. 561), Šarvuotųjų rinktinės fonduose (f. 828), Krašto apsaugos ministerijos įstaigos ir karinių dalinių asmens sudėties dokumentų kolekcijoje (f. 930), Karo technikos valdybos (f. 1364) ir Tarybų Lietuvos liaudies kariuomenės karinių įstaigų ir dalinių fonde (f. R-222), taip pat Lietuvos nacionalinės Martyno Mažvydo bibliotekos Retų knygų ir rankraščių skyriaus Zenono Ivinskio kolekcijoje (f. 29). Rengiant tekstus buvo aktualūs įvairūs žinybiniai poįstatyminiai aktai – kariuomenės vado įsakymai ir įsakymai kariuomenei. Ne mažiau vertingi jubiliejiniai leidiniai, skirti įvairių kariuomenės dalių sukaktims paminėti, karinė ir visuomeninė periodinė spauda, vietos ir užsienio istorikų darbai.

Sudarant albumą panaudota Lietuvos centrinio valstybės archyvo (LCVA), Lietuvos kariuomenės karių, nukentėjusių nuo sovietinio ir nacistinio genocido, artimųjų sąjungos archyvo (LKKAS), Latvijos karo (LKM), Lietuvos nacionalinio (LNM), Lietuvos aviacijos (LAM), Šiaulių „Aušros“ (ŠAM), Vytauto Didžiojo karo (VDKM) muziejų ir Biržų krašto muziejaus „Sėla“ (BKM) rinkinių, Edvino Adukonio, Aido Dikšio, Zigfrido Jankausko, Manto Jankevičiaus, Petro Kaminsko, Aleksejaus Kolosovo, Eugenijaus Peikštenio, Anatolijaus Procenkos, Giedriaus Sakalausko, Tavio Veilerio (*Taavi Veiler*), Edvardo Vasiliausko ir albumo sudarytojų privačių skaitmeninių kolekcijų ikonografinė medžiaga.

³ Prieš prasidedant pirmajai sovietinei okupacijai, Latvijos kariuomenės ginkluotėje buvo 18 lengvųjų „Vickers Carden Loyd“ (Didžioji Britanija) ir šeši „Fiat 3000“ (Italija), du vidutiniai „Mark B“ („Latgalietis“, „Vidzemnieks“) ir trys sunkieji anglų „Mark V“ („Ministru prezidents Ulmanis“, „Ģenerālis Balodis“, „Ģenerālis Burt’s“) tankai bei viena tanketė „Vickers Carden Loyd Mark VI“ (Didžioji Britanija), o Estijos kariuomenės ginkluotėje buvo 12 lengvųjų „Renault FT-17“ (Prancūzija), keturi sunkieji anglų „Mark V“ („Uku“, „Wahtula“, „Valdaja“, „Päälik“) tankai ir šešios tanketės TK-S (Lenkija). М. Коломиец, Танки в Прибалтике, *Танкомастер*, 2003, № 1, с. 19, 21.

TANKŲ DALINIO ĮKŪRIMAS, STRUKTŪRA IR SUDĖTIS

1924 m. sausio 1 d. buvo pradėta formuoti Lietuvos kariuomenės šarvuočių rinktinė. Jos sudėtyje veikė šarvuotas autodivizionas, šarvuotų traukinių batalionas ir tankų batalionas. Pastarajam dar 1923 m. rugpjūtį buvo nupirka 12 nenaujų su kulkų ir skeveldrų žymėmis lengvųjų tankų „Renault FT-17“ (Prancūzija). Patrankų ir ginklų taisymo dirbtuvėse Kaune jie buvo suremontuoti ir apginkluoti, o atlikus pirmuosius bandymus ir patikrinimo darbus, 1924 m. gegužės 17 d. priskirti šarvuočių rinktinės tankų daliniui.

Šarvuočių rinktinės kareivinės. Radviliškis, apie 1937–1940 m.
Šiaulių „Aušros“ muziejaus (toliau – ŠAM) rinkiniai, T-N 6562

Tankų dalinys buvo dislokuotas Kaune, Aukštojoje Fredoje, o nuo 1935 m. rugpjūčio 21 d. – Radviliškyje. 1937 m. rugsėjį jis persikėlė į visiškai naujas patalpas už miesto⁴. Tačiau įvairioms funkcijoms vykdyti tam tikri tankų koviniai vienetai buvo priskiriami prie didesnių karinių junginių ir perkeltami į kitas vietas. Tik lengvieji tankai „Renault FT-17“ dėl savo techninės būklės iš Radviliškio niekur taip ir nepajudėjo.

⁴ *Karo technikos dalių dvidešimtmetis 1919–1939*, Kaunas, 1939, p. 201.

Šarvuočių rinktinės Ūkio skyriaus kariškiai ir civiliai kabinete. Aukštoji Freda, Kaunas. Apie 1927–1931 m. Lietuvos centrinio valstybės archyvo Fotonuotraukų skyrius (toliau – LCVA Fs), P-04336

Tankų dalinio dydis, tankų ir karių skaičius keitėsi. Nuo 1924 m. sausio 1 d. iki 1927 m. rugsėjo 16 d. jis buvo vadinamas Tankų batalionu, o nuo 1927 m. rugsėjo 16 d. iki 1940 m. birželio 15 d. veikė kaip Tankų kuopa (-os). Iš pradžių dalinyje buvo 12 tankų „Renault FT-17“, vėliau nupirkta dar 32 „Vickers Carden Loyd M1933“ ir „Vickers Carden Loyd M1936“ (Didžioji Britanija). Be šių lengvųjų tankų, buvo stengiamasi įsigyti ir kitokios šarvuotos technikos. Pavyzdžiui, 1939–1940 m. vietos karinės vadovybės užsakymu buvo pradėtas gaminti 21 patikimos konstrukcijos modernus lengvasis tankas serijiniu pavadinimu LLT (Lehký *Litevski Tank*), bet dėl didžiųjų kaimyninių valstybių ekspansinių veiksmų šie tankai Lietuvos taip ir nepasiekė.

Kaip jau minėta, tankų dalinys buvo dislokuotas Kaune, Aukštojoje Fredoje, šalia karo aviacijos dirbtuvių. Jis užėmė sąlyginai nedidelę teritoriją ir naudojosi Kauno tvirtovės kairiojo Nemuno kranto centrinio artilerijos komplekso sandėliais, kuriuose, be jau įrengtų medinių vieno aukšto statinių, buvo atskiros erdvios patalpos karininkams ir kareiviams tarnauti ir gyventi (karininkų butai, kareivinės, prausykla), mokytis (klasės), dirbti (raštinė), maitintis (virtuvė ir valgykla), pramogauti (ramovė) ir apsipirkti (parduotuvė), automobilių ir tankų garažai, įvairios paskirties sandėliai ir techninės

dirbtuvės⁵. Pastarosios kaip vienintelės šarvuočių rinktinės techninės dirbtuvės buvo įsteigtos 1932 m. būtent prie tankų dalinio, tačiau jau 1934 m. vasarį perduotos atskirai rinktinės ūkio daliai. Tačiau vien savo pastangomis atlikti tankų remonto darbus buvo sudėtinga – trūko reikiamų specialistų, įrangos ir priemonių, todėl technika buvo remontuojama Centrinėse kariuomenės dirbtuvėse. Tačiau ilginiui ir šios nepajėgė atlikti visų tankų remonto darbų. Minėtose rinktinės techninėse dirbtuvėse dirbo tik du civiliai tarnautojai ir 3–4 kareiviai ne specialistai, kurie, be techninių darbų, turėjo vykdyti ir savo tiesiogines pareigas⁶.

**Šarvuočių rinktinės kariai
techninėse dirbtuvėse.
A. Freda, Kaunas, XX a. 3-iasis
dešimtmetis.**

*Vytauto Didžiojo karo muziejaus
(toliau – VDKM) nuotraukų rinkiniai,
Fa-14981.*

Pirmosiomis 1924 m. dienomis pradėta komplektuoti bataliono vadovaujanti kadrinė sudėtis. Eiti Tankų bataliono 1-osios kuopos vado pareigas buvo patikėta krn. Jokimui Šuliakui, laikinai eiti 2-osios kuopos vado pareigas – vyr. ltn. Henrikuui Blumentaliui (iš jo šias pareigas iš karto perėmė vyr. ltn. Algirdas Matulionis), 3-iosios kuopos vado pareigas – karo valdininkui Augustui Dikui⁷. Pirmuoju Tankų

⁵ *Šarvuočių rinktinei įsakymas* Nr. 139/3, Kaunas, 1926 m. gegužės 29 d., *Lietuvos centrinis valstybės archyvas* (toliau – *LCVA*), f. 828, ap. 1, b. 28, l. 194–194 ap.

⁶ 1934 10 04 Lietuvos Respublikos KAM Šarvuočių rinktinės Ūkio viršininko adm. mjr. J. Kondrato raportas rinktinei vadui, *ten pat*, f. 828, ap. 1, b. 55, l. 34.

⁷ *Šarvuočių rinktinei įsakymas* Nr. 2/4, Kaunas, 1924 m. sausio 2 d., *ten pat*, b. 24, l. 5; *Šarvuočių rinktinei įsakymas* Nr. 19/2, Kaunas, 1924 m. sausio 22 d., *ten pat*, l. 49 ap.

Šarvuočių rinktinės kariai techninėse dirbtuvėse. A. Freda, Kaunas, XX a. 3-iasis dešimtmetis.
VDKM nuotraukų rinkiniai, Fa-14982

Tankų kuopos technikos dirbtuvių civiliai tarnautojai specialistai ir kareiviai. A. Freda, Kaunas,
apie 1932 m.
Anatolijaus Procenkos asmeninė kolekcija

bataliono vadu sausio 23 d. buvo paskirtas plk. Petras Kubiliūnas⁸. Nuo spalio 3 d. jį laikinai pakeitė krn. J. Šuliakas⁹. Tik nuo 1925 m. gruodžio 31 d. vado pareigos laikinai, o vėliau nuolat buvo patikėtos mjr. Albertui Liutermozai¹⁰. 1927 m. sausio 19 d. kpt. Vincas Asevičius perėmė vadovavimą batalionui¹¹. Rugsėjo 16 d. pertvarkant šarvuočių rinktinę, tankų dalinys vėl buvo performuotas į tankų kuopą, sudarytą iš dviejų būrių¹². Jos vadu tapo kpt. Leonas Virbickas¹³. Vėliau laikinai

Kpt. Vincas Asevičius kabinete. Apie 1927–1929 m. 1927 m. – Tankų bataliono vadas.
VDKM nuotraukų rinkiniai, Fa-14976

⁸ *Krašto apsaugos ministro įsakymas* Nr. 12/5, Kaunas, 1924 m. sausio 23 d.

⁹ 1926 05 08 Lietuvos Respublikos KAM Šarvuočių rinktinės krn. / vyr. ltn. J. Šuliako tarnybos lapas, *LCVA*, f. 930, ap. 2Š, b. 224, l. 2; Šarvuočių rinktinei įsakymas Nr. 228/2, Kaunas, 1924 m. spalio 7 d., *ten pat*, f. 828, ap. 1, b. 24, l. 294.

¹⁰ *Krašto apsaugos ministro įsakymas* Nr. 100/8, Kaunas, 1925 m. gruodžio 22 d.; Šarvuočių rinktinei įsakymas Nr. 1/4, Kaunas, 1926 m. sausio 2 d., *LCVA*, f. 828, ap. 1, b. 28, l. 1.

¹¹ 1934 m. Lietuvos Respublikos KAM Šarvuočių rinktinės mjr. V. Asevičiaus tarnybos lapas, *ten pat*, f. 930, ap. 5, b. 93, l. 3; *Įsakymas kariuomenei* Nr. 11/4, Kaunas, 1927 m. sausio 20 d.

¹² *Karo technikos dalių dvidešimtmetis 1919–1939 ...*, p. 198.

¹³ Šarvuočių rinktinei įsakymas Nr. 265/5, Kaunas, 1927 m. rugsėjo 16 d., *LCVA*, f. 828, ap. 1, b. 30, l. 159 ap.

kuopos vado pareigas ėjo vyr. ltn. Alfonsas Urbonas¹⁴, nuo 1928 m. gegužės 19 d. – kpt. Jeronimas Matulionis¹⁵. 1934 m. vasario 1 d. iš jo pareigas perėmė mjr. Pranas Grebliauskas¹⁶. Pastarajam pradėjus eiti kitas pareigas, tankų kuopai, kuriai buvo suteiktas 1-asis numeris, vadovavo mjr. Vladas Vaitkus, suformuotai 2-ajai kuopai – kpt. Nikodemas (Migevičius) Migonis, 3-iajai – mjr. Alfonsas Jančys¹⁷.

Reikia pabrėžti, kad tankų dalinio vadas buvo tiesiogiai pavaldus šarvuočių rinktinės vadui. Šarvuočių rinktinės viršininko pareigas ėjo plk. ltn. Jonas Kraucevičius, plk. ltn. Andrius Kerbelis, mjr. V. Asevičius, gen. št. plk. ltn. Antanas Šova, plk. ltn. Zigmąs Talevičius, gen. št. plk. ltn. Antanas Sidabras, gen. št. plk. ltn. P. Grebliauskas¹⁸. Savo ruožtu šarvuočių rinktinės viršininkas buvo pavaldus Artilerijos viršininkui, nuo 1925 m. rugsėjo 5 d. – II karinės apygardos viršininkui; galiausiai nuo 1927 m. birželio 15 d. – Karo technikos viršininkui. Vis dėlto tankų padalinio pavaldumą reikėjo sieti su tankų kaip pėstininkų ir kavalerijos dengiamosios priemonės priklausymu divizijų karinei vadovybei arba tiesiogiai kariuomenės vadui¹⁹.

Per visą tankų kaip kovinio vieneto egzistavimo laikotarpį vidinės struktūros ir veiklos ypatumai keitėsi. Tankų dalinį sudarė štabas ir koviniai padaliniai – kuopos ir būriai, nuo 1928 m. – ugniagesių komanda. Pirmuoju jos viršininku buvo paskirtas ltn. Kazys Martinkus (Marcinkevičius), padėjėju – vrš. Jonas Narbutas²⁰. Dalinyje nuolat tarnavo apie 100 karių. Pavyzdžiui, 1930 m. tankų kuopos sąrašuose buvo 3 karininkai, 2 viršilos, 14 vyresniųjų ir du jaunesnieji puskarininkiai, 7 grandiniai, 44 eiliniai ir 32 naujokai (iš viso 101 karys). Tačiau dalis karių buvo laikinai priskirti prie rinktinės arba kitų atskirų kariuomenės (pa)dalinių, mokėsi, gydėsi, buvo išvykę į komandiruotes, laikomi rinktinės areštinėje (daboklėje), todėl nuolat padalinyje buvo apie 80 karių²¹.

1930–1931 m. tankų dalinio etatinė sudėtis buvo tokia: vadas majoras (bataliono

¹⁴ 1928 01 01 Lietuvos Respublikos KAM Šarvuočių rinktinės karininkų sąrašas, *ten pat*, b. 34, l. 6.

¹⁵ 1940 m. Lietuvos Respublikos KAM Šaulių sąjungos mjr. J. Matulionio tarnybos lapas, *ten pat*, f. 561, ap. 2, b. 4451, l. 66.

¹⁶ 1935 01 22 Lietuvos Respublikos KAM Šarvuočių rinktinės mjr. P. Grebliausko tarnybos lapas, *ten pat*, f. 930, ap. 2G, b. 124, l. 8.

¹⁷ V. Lesčius, Lietuvos kariuomenės organizavimo, dislokavimo ir ginkluotės pokyčiai 1938–1940 m., *Karo archyvas*, Vilnius, t. 24, p. 174.

¹⁸ *Karo technikos dalių dvidešimtmetis 1919–1939 ...*, p. 199–202.

¹⁹ V. Lesčius, Lietuvos kariuomenės organizavimo, dislokavimo ir ginkluotės pokyčiai 1938–1940 m., *Karo archyvas*, Vilnius, 2009, t. 24, p. 179.

²⁰ Jurga, Kariuomenės gyvenimas. Gaisrai, šarvuotiniai ir sukaktuvės, *Karys*, 1933, Nr. 25, p. 512; *Karo technikos dalių dvidešimtmetis 1919–1939...*, p. 201.

²¹ Įsakymas šarvuočių rinktinėi Nr. 22/2, Kaunas, 1930 m. sausio 22 d., *LCVA*, f. 828, ap. 1, b. 43, l. 15.

Gen. št. plk. ltn. Pranas Grebliauskas. Apie 1939–1940 m.
LCVA Fs, P-20494

vado teisėmis), ryšių karininkas leitenantas (komandos viršininko teisėmis), viršila, raštininkas, 2 ūkvedžiai (vyr. puskarininkis ir grandinis), siuvėjas ir batsiuovys, 2 virėjai (visi eiliniai), 3 tankų radijo stočių aptarnautojai (vyr. puskarininkis, grandinis ir eilinis), vyriausiasis variklio mechanikas (vyr. puskarininkis), elektromechanikas (j. puskarininkis), 2 šaltkaviai (j. puskarininkis ir eilinis), po 2 kalvius, stalius ir telefonistus (visi eiliniai). Kuopoje buvo du būriai, kuriems vadovavo kapitonai (kuopos vado teisėmis), juose taip pat buvo po 2 leitenantus (komandos viršininko teisėmis), po 6 tankų vairuotojus (vyr. puskarininkiai), jų padėjėjus (eiliniai), po 3 tankų komendantus (vyr. ir j. puskarininkiai), po 6 tankų komendantų padėjėjus, kulkosvaidininkus ir 1 dviratininką (visi eiliniai)²².

Tačiau tankų dalinio struktūroje buvo atlikta tam tikrų pakeitimų, susijusių su įsigyta nauja karine technika.

Pavyzdžiui, 1938 m. tankų kuopos štabe, be

kuopos vado, turėjo būti viršila, po 2 raštininkus, ūkvedžius (visi puskarininkiai) ir pasiuntinius (grandiniai, eiliniai), sanitarijos (puskarininkis, grandinis / eilinis), susisiekimo ir transporto personalas (3 puskarininkiai ir grandinis / eilinis). Pastarąjį turėjo sudaryti krovininis ir sanitarinis automobiliai, lauko virtuvės priekaba ir motociklas. Trijuose būriuose turėjo būti po karininką, 2 puskarininkius ir grandinius / eilinius, kautynių techniką turėjo aptarnauti po 8 puskarininkius ir 4 grandinius / eilinius, po puskarininkį motociklininką. Iš viso būryje turėjo būti penki tankai ir vienas motociklas. Taip pat tankų kuopoje buvo numatytas rezervinis būrys, sudarytas iš būrininkų (karininko ir puskarininkio), 8 palydovų (puskarininkių ir grandinių / eilinių). Tankus turėjo aptarnauti 10 puskarininkių ir 5 grandiniai / eiliniai, o likusį

²² 1931 03 17 Lietuvos Respublikos KAM Šarvuočių rinktinės taikos meto etatai, *ten pat*, b. 35, l. 4–5.

transportą – 3 puskarininkiai ir 2 grandiniai / eiliniai. Būryje numatyta turėti penkis tankus, du krovinius automobilius, po vieną motociklą ir traktorių. Atitinkamai planuota sudaryti transporto kuopą iš karininko, viršilos, 37 puskarininkių, 27 grandinių / eilinių, 25 krovinių automobilių ir dviejų motociklų. Iš viso taikos metu tankų kuopoje turėjo būti 6 karininkai, 2 viršilos, 98 puskarininkiai, 58 grandiniai / eiliniai, 21 tankas, 28 kroviniai automobiliai, po vieną traktorių, lauko virtuvę su priekaba, sanitarijos automobilį, 7 motociklai, 109 šautuvai ir 55 pistoletai²³. 1940 m. pradžioje karinė vadovybė buvo numachiusi prie tankų padalinių priskirti priešlėktuvinius motorizuotus ir inžinerinius karinius vienetus. Tačiau tankų dalinys niekada neturėjo tokio personalo skaičiaus ir reikalingos karinės technikos bei ginkluotės.

Tankų dalinio padaliniams buvo patikėtos įvairios apsaugos, gynybos ir kitokios paskirties funkcijos, todėl jie buvo priskirti prie pėstininkų, kavalerijos pulkų ir divizijų (Alytuje, Klaipėdoje, Marijampolėje, Tauragėje, Vilniuje). Pavyzdžiui, 1939 m. spalio 10 d. atgavus Vilnių, vietos karinė vadovybė ėmė ruošti Vilniaus ir Vilniaus krašto perėmimui. Iš įvairių kariuomenės dalinių buvo suformuota Vilniaus rinktinė. Spalio 16 d. priedangos, patruliavimo ir sargybos funkcijoms atlikti prie konkrečių kovinių dalinių buvo priskirti atskiri tankų padaliniai iš 1-osios ir 2-osios tankų kuopų: Vilniaus įguloje – keturi lengvųjų tankų būriai (viena tankų kuopa ir vienas būrys)²⁴, Valkininkų įguloje ir Švenčionėliuose – po vieną lengvųjų tankų būrį. Iš viso Vilniaus rinktinėje buvo 31 tankas. 1-osios tankų kuopos tankai rinktinės sudėtyje buvo iki 1939 m. lapkričio 22 d., 2-osios – iki rinktinės išformavimo. 1940 m. vasario 1 d. Vilniaus rinktinė buvo išformuota kaip atlikusi paskirtus uždavinius, o Vilniaus įgulos sudėtyje buvo palikta 2-oji tankų kuopa²⁵.

Minėta, kad iš pradžių lengvųjų tankų dalinį sudarė „Renault FT-17“. Tankai jau Lietuvoje buvo suremontuoti, apginkluoti ir nudažyti rusvai žalsva matine spalva. Ant šonų buvo užrašyti jiems suteikti pavadinimai, nupiešti Vyčio ženklai ir numeriai, kurie keitėsi: „Kovas“ (KAM Nr. 1), „Karžygys“ (KAM Nr. 2), „Kerštas“ (KAM Nr. 3), „Drąsuolis“ (KAM Nr. 4), „Galiūnas“ (KAM Nr. 5), „Griaustinis“ (KAM Nr. 6), „Pi-

²³ V. Statkus, *Lietuvos ginkluotos pajėgos 1918–1940*, Chicago, 1986, p. 360–361.

²⁴ 1940 m. sausio pradžioje ištikus pavojui tankų daliniui galiojo ir tam tikros instrukcijos, kuriomis remiantis tankų būrys turėjo reaguoti ir vykdyti paskirtą užduotį. Būrio sudėtyje turėjo būti 1 karininkas, 5 puskarininkiai, 11 eilinių ir grandinių, 5 lengvieji tankai (įgula turėjo 17 dujokaukių, 12 pistoletų, 5 šautuvus, 15 granatų, 44,5 tūkst. Ss (sunkiųjų kulkosvaidžių specialaus tipo) šovinių, 500 Ša (šarvinio tipo) šovinių, 200 S (paprastojo tipo) šovinių, 600 šovinių pistoletams), 1 automobilis (iki 5 t) su priekaba.

²⁵ *Isakymas Vilniaus rinktinei* Nr. 2/1, Vilnius, 1940 m. vasario 9 d., *LCVA*, f. 828, ap. 1, b. 247, l. 116.

kuolis“ (KAM Nr. 7), „Giltinė“ (KAM Nr. 8), „Slibinas“ (KAM Nr. 9), „Smūgis“ (KAM Nr. 10), „Pagieža“ (KAM Nr. 11), „Audra“ (KAM Nr. 12)²⁶.

Ilgainiui šie tankai prarado savo kovinę galią ir paseno moraliai, todėl 1934 ir 1937 m. buvo įsigyti dar trisdešimt du 1933 m. ir 1936 m. modelio tankai „Vickers Carden Loyd“. Taigi 1935 m. birželio 7 d. pradėta formuota 2-oji, o 1937 m. lapkričio 1 d. – 3-ioji tankų kuopa²⁷. 1938 m. sausio 1 d. buvo trys tankų kuopos ir vienas mokomasis būrys. 1-osios kuopos tankai buvo pažymėti 1–5, 11–15, 21–25, 31–35 numeriais; 2-osios – 51–55, 61–65, 71–75, 81–85; 3-iosios – 101–105, 111–115, 121–125 ir 140-uoju numeriais.

Buvo planuojama padidinti tankų ir karių skaičių. Iš viso turėjo būti 64 tankai (ne mažiau kaip keturios kuopos)²⁸, tačiau 1939 m. buvo 44: 12 „Renault FT-17“ ir 32 „Vickers Carden Loyd“. O 1940 m. vasarą su pagamintais naujais tankais 1-ojoje tankų kuopoje turėjo būti 10 „Renault FT-17“, 2-ojoje – 15 „Vickers Carden Loyd“, 3-iojoje – 10 LLT, 6 „Vickers Carden Loyd“, 4-ojoje – 10 LLT, 6 „Vickers Carden Loyd“. Tuo metu mokomojoje kuopoje turėjo būti 2 „Renault FT-17“, 4 „Vickers Carden Loyd“ ir 1 LLT²⁹.

²⁶ Šarvuočių rinktinei įsakymas Nr. 141/7, Kaunas, 1924 m. birželio 26 d., *ten pat*, b. 24, l. 183; *Karo technikos dalių dvidešimtmetis 1919–1939 ...*, p. 198; Šarvuočių rinktinei įsakymas Nr. 129/8, Kaunas, 1924 m. birželio 10 d., *LCVA*, f. 828, ap. 1, b. 24, l. 177 ap.

²⁷ *Karo technikos dalių dvidešimtmetis 1919–1939 ...*, p. 199.

²⁸ *Ten pat*, p. 176.

²⁹ A. Pociūnas, Lietuvos kariuomenė 1939–1940 metais, *Kardas*, Nr. 7–8, 1994, p. 17–18.

KOVINĖ TECHNIKA IR GINKLUOTĖ

Tankas – šarvuota vikšrinė kovos mašina, turinti besisukantį bokštą, ginkluota pabūkle, kulkosvaidžiais ir kitais ginklais, skirta taikiniams naikinti ir taktinėms uždutims vykdyti tiek taikos, tiek karo metu mūšio lauke, pasižyminti didele ugnies galia, stipriais šarvais, manevringumu, įvairių nuotolių, kliūčių ir užtvarų įveikimu. Nagrinėjamu laikotarpiu tankai buvo klasifikuojami į grupes pagal svorį (lengvieji, vidutiniai ir sunkieji) ir dydį (maži, vidutiniai ir dideli). Tačiau tikslingiausia juos būtų skirstyti pagal taktines savybes (greitį, veikimo spindulį, ginkluotę, šarvuotę, svorį ir variklio galingumą) į prasiveržimo, naikinimo ir žvalgybos bei specialiuosius tankus.

Svarbiausi tanko konstrukcijos elementai buvo šarvuotas korpusas ir bokštas, ginkluotės kompleksas, variklis, transmisija, vikšrinis varytuvas, elektros įranga, stebėjimo ir taikymo prietaisai, ryšių priemonės ir kt. Tanko viduje buvo vairuotojo, variklio ir kovinis skyriai. Vairuotojo skyriuje buvo tanko valdymo ir variklio kontroliniai prietaisai, vairuotojo kėdė. Variklis buvo tanko šone arba gale, atitvertas nuo kitų skyrių užtvara dėl išmetamųjų dujų ir galimo gaisro pavojaus, kuris greičiau galėjo kilti dėl tanko konstrukcijos ir komplektacijos nei dėl variklio ir kuro tipo, nors, pavyzdžiui, degantis dyzelinas padarydavo daugiau žalos tanko įgulai nei degantis benzinas³⁰. Į variklio skyrių buvo galima patekti tik per tam tikrus langelius. Kovinis skyrius buvo pačiame tanko viduryje. Jame buvo ginklai, sekimo, taikymo prietaisai ir angos³¹. Tanko įgulą sudarė tik vairuotojas ir tanko komendantas-kulkosvaidininkas. Pagrindinė vairuotojo funkcija buvo valdyti tanką, sekti kelią ir klausyti tanko komandanto komandų, o tanko veiksmus ir įgulos likimą lėmė geri komandanto vadovavimo įgulai įgūdžiai – vietovės žvalgyimas, galimų priešo veiksmų, kliūčių numatymas, ryšio palaikymas. Likusi tanko įgulos dalis, jei tokia buvo, buvo paskiriama prie ginklų šonuose ir gale³².

Vienas svarbiausių tanko komponentų buvo šarvai – kniedėmis prie tanko pritvirtintos ir tarpusavyje sukabintos šarvų plokštės. Jos dengė visą tanką. Šarvai buvo gaminami įvairiais būdais iš įvairaus plieno su anglies, nikelio, chromo, vanadžio, silicio, mangano, sieros, fosforo, molibdeno priemaišomis. Šarvo paviršius buvo ter-

³⁰ М. Солонин, Л. Лопуховский, М. Мельтюхов, Д. Хмельницкий, *Великая Отечественная катастрофа 3*, Москва, 2009, с. 381, 383.

³¹ V. Pečiūra, Pažinkime tankus, *Karys*, 1939, Nr. 40, p. 1115.

³² J. Sližys, Šarvuotinkų tarnyba, *Karys. Priedas šarvuočių rinktinė*, 1928, Nr. 29, p. 4.

miškai apdorojamas, cementuojamas ir grūdinamas. Šarvai buvo nevienodo storio, o jų plokštės – nevienodai pasvirusios. Nuo šarvų didžiaja dalimi priklausė ir tanko judėjimo greitis³³.

Transmisiją sudarė mechanizmai, perduodantys sukimą nuo variklio alkūninio veleno iki varančiųjų ratų. Reikia priminti, kad tankuose buvo naudojamos mechaninės, elektrinės ir hidraulinės transmisijos. Labiausiai paplitusi buvo mechaninė transmisija. Ją sudarė sankaba, pavarų dėžė, kūginė pavara, kardaniniai velenai, dvi varančiųjų ratų valdymo sankabos ir du varantieji ratai. Tanko variklio sankaba buvo tokia pat kaip automobilio, tik didesnė ir sunkesnė, nes dėl tanko svorio trinties paviršius turėjo būti didesnis. Sankaba galėjo būti vienadiskė arba daugiadiskė, nors senųjų tankų (pvz., „Renault FT-17“) daugiausia buvo konusinė. Pavarų dėžė taip pat niekuo nesiskyrė nuo automobilio, tik buvo didesnė. Prie jos galėjo būti prijungta pagalbinė pavarų dėžė, dar vadinama demultiplikatoriumi. Pavarų dėžė suko kūginę pavara, susidedančią iš dviejų kūginių krumpliaračių. Kūginė pavara per velenus suko ratus perduodama sukimą dviem varančiųjų ratų valdymo sankaboms³⁴. Varančiųjų ratų sankaba krumpliaračiais buvo sujungta su tanko varančiaisiais ratais, kurie sukdamo vikšrus. Tankas galėjo daryti posūkius, pristabdyti arba visiškai sustoti. Varančiųjų ratų sankabą buvo galima išjungti arba įjungti dviem valdymo svirtimis. Kiekviena svirtis buvo sujungta su tos pačios pusės varančiojo rato valdymo sankaba. Dėl tokio veikimo principo tankas tapdavo manevringesnis. Pavyzdžiui, norint pasukti tanką dešinėn, reikėdavo patraukti dešinę valdymo svirtį ir išjungti dešinę varančiojo rato sankabą, kurios stabdymo mechanizmas iš dalies užverždavo sankabos išorinį būgną. Išjungta dešinioji varančiojo rato sankaba nesukdamo dešiniojo rato. O dešinysis vikšras, nesukamas varančiojo rato, stovėdavo vietoje, todėl sukdamosi tik kairysis vikšras, kuris tanką pakreipdavo į dešinę pusę³⁵.

Taigi tankas buvo valdomas dviem valdymo ir pavarų perjungimo svirtimis, sankabos ir stabdžių pedalais, akceleratoriumi. Priešais vairuotoją buvo įrengti kontroliniai prietaisai. Jie rodė tanko greitį, kaip veikia variklis, ar užtektinai yra tepalo, benzino. Prie kairės kojos buvo sankabos, prie dešinės – greičio pedalas. Kai kuriuose tankuose stabdžio pedalo nebuvo. Prie vairuotojo kėdės buvo valdymo svirtys. Patraukus abi svirtis į save, tankas sustodavo, į priekį – važiuodavo, nustačius į vidurinę

³³ V. Pečiūra, Pažinkime tankus, *Karys*, p. 1115–1116.

³⁴ V. Pečiūra, Pažinkime tankus, *Karys*, 1939, Nr. 46, p. 1180.

³⁵ V. Pečiūra, Pažinkime tankus, *Karys*, 1939, Nr. 49, p. 1212.

padėtį vieną iš valdymo svirčių, darė didelį posūkį į kairę arba į dešinę, o pavarų perjungimo svirtimi buvo reguliuojamas greitis³⁶.

Važiuklę sudarė du vikšrai, pakabinamieji, varantieji ir įtempimo ratai. Tankai turėjo įvairias pakabos sistemas ir vikšrus. Pakabos sistema (varantieji ratai, balansyrai ir lingės) paskirstydavo visą tanko svorį ant vikšrų. Tai buvo ypač svarbu važiuojant nelygiu keliu, per kliūtis. Plieninės tanko vikšro grandys buvo stambios arba smulkios. Kiekviena tokia grandis iš abiejų pusių turėjo vadinamąsias ausis, per kurias buvo perkišamas pirštas grandims sujungti. Vienas plieninio piršto galas turėjo galvutę, kitas – skylutę, per kurią buvo perkišamas kaištis. Kad vikšras sukdamasis nenukristų, kiekviena grandis turėjo kryptinę iškyšą. Pavyzdžiui, lengvojo tanko „Vickers Carden Loyd“ vikšro grandis turėjo dvi kryptines iškyšas, tarp kurių buvo išėma, į kurią įėjęs tanko varančiojo rato dantis sukdamasis sukdamasis nenukristų, kiekviena grandis turėjo kryptinę iškyšą. Pavyzdžiui, lengvojo tanko „Vickers Carden Loyd“ vikšro grandis turėjo dvi kryptines iškyšas, tarp kurių buvo išėma, į kurią įėjęs tanko varančiojo rato dantis sukdamasis sukdamasis nenukristų, kiekviena grandis turėjo kryptinę iškyšą. O tarp kryptinių iškyšų sukosi tanko varantieji ratai. Kad susikabintų su varančiojo rato dantimis, vikšro grandyse buvo po dvi išėmas. Varantysis ratas turėjo du dantytus vainikus. Šio tanko vikšrų įtempimo ir varantieji ratai buvo dvigubi, tarp jų buvo vikšro grandžių kryptinės iškyšos. Vikšro išorinė pusė taip pat turėjo išėmas arba briaunas, kurios pagerindavo sukibimą su žeme³⁷. Vis dėlto kariuomenė neišvengė problemų, susijusių su „Vickers Carden Loyd M1936“ vikšro veikimu.

Tankai turėjo mechaninę pakabos sistemą, t. y. balansyrus arba spyruokles. Pavyzdžiui, ant lengvojo tanko „Vickers Carden Loyd“ ašies buvo užmontuotas tanko vežimėlis, dėl kurio tankas galėjo lengviau pasisukti. Abiejose tanko pusėse buvo po du tokius vežimėlius. Vežimėlių sudarė varantieji ratai, turintys po du balansyrus. Vienas balansyras jungėsi su lingė, o kitas su dėže. Prie dėžės buvo prijungtas antrasis lingės galas, pati dėžė tvirtinama prie tanko ašies. Tanko priekyje buvo varantysis ratas, kuris suko vikšrą, gale – vikšro įtempimo ratas. Vikšrą viršuje prilaikė prilaikomosios detalės. Pavyzdžiui, tanko „Vickers Carden Loyd“ važiuoklės du varantieji ratai sudarė vežimėlį. Vienas ratas buvo sujungtas su vežimo šakėmis. Prie jų galo buvo pritvirtinta lingė. Prie kito lingės galo buvo tvirtinamas kitas varantysis ratas. Taip sujungtas vežimėlis buvo tvirtinamas prie ašies, ši – prie tanko korpuso dugno. Iš viso tankas turėjo keturis tokius vežimėlius. Tanko varantieji ratai ir dvi prilaikomosios detalės buvo aptraukti stora guma, kuri sušvelnindavo smūgius³⁸.

³⁶ V. Pečiūra, Pažinkime tankus, *Karys*, 1939, Nr. 53, p. 1292–1293.

³⁷ V. Pečiūra, Pažinkime tankus, *Karys*, 1939, Nr. 49, p. 1212–1213.

³⁸ V. Pečiūra, Pažinkime tankus, *Karys*, 1939, Nr. 51, p. 1237–1238.

Įtempimo ratas, keisdamas padėtį (alkūniniu būdu), vikšrą įtempdavo ir atleisdavo. Įtempimo ir varantysis ratai buvo priešinguose galuose³⁹.

Kito lengvojo tanko, „Renault FT-17“, vikšrai taip pat buvo tanko korpuso išorėje. Priekyje buvo didelis kreipiamasis, gale – mažesni varantieji ratai. Viršutinė dalis slydavo lonžeronais – konstrukcijos išilginiais elementais su šešiais velenėliais, kuriais vikšrai buvo įtempiami. Tankas turėjo devynias poras ratų, esančių tarp lonžeronų. Variklis buvo įmontuotas gale ir visą galią į transmisiją perduodavo per dantračius, skersinius velenus varantiesiems ratams. Tankas turėjo keturių cilindrų benzininį 38 AJ variklį „Renault Block“ su karbiuratoriumi „Zenith“ (išskyrus tanką „Giltinė“, turėjusį 75 AJ variklį), penkias pavaras (keturias į priekį ir vieną atgal). Variklį buvo galima užvesti iš išorės (su rankena tanko gale) ir iš vidaus. Aušinimo sistemą sudarė radiatorius ir ventiliatorius, kuris traukdavo orą pro radiatoriaus vamzdelius. Radiatorius ir ventiliatorius buvo variklio priekyje virš transmisijos. Variklį nuo kovinio skyrius skyrė ugniai atspari metalinė pertvara.

Šio tanko konstrukcija buvo klasikinė: priekyje buvo valdymo, viduryje – kovinė, gale – variklio dalys. Įgulą sudarė du kariai – vairuotojas ir šaulys, kurie į tanką galėjo patekti per priekinį arba bokštelio galinėje dalyje buvusį avarinį liukus. Vairuotojas kelią matė per tris stebėjimo angas. Šaulys šaudė stovėdamas arba sėdėdamas bokštelyje pakabinamame brezentiniame dirže-kilpoje. Bokšteliu su atidaromu ventiliacijos gaubtu buvo sukamas ratu rankiniu būdu. Bokštelio viršuje buvo atverčiamas ventiliacijos gaubtas su stebėjimo ir šaudymo angomis, iš jų dvi apvalios, uždaromos langinėmis, buvo skirtos šaudyti iš pistoletų. Bokštelį dengė 22 mm, korpuso šonus – 8–16 mm, apačią – 6 mm šarvai. Tankas svėrė 6,8 t. Jis galėjo išvystyti 7,7–10 km/h greitį, o su pilnu degalų baku nuvažiuoti 45–60 km nuotolį ir veikti iki 10 val. Kuro atsargos buvo 90–115 l benzino⁴⁰. Pavyzdžiui, lengviesiems tankams „Renault FT-17“ vienai valandai reikėjo 15,7 l, o „Vickers Carden Loyd“ – 15,2 l kuro, metams žibalo tankams plauti – atitinkamai 24,4 l ir 18,3 l, „Renault FT-17“ – 24,4 kg mazuto, „Vickers Carden Loyd“ – 24,4 kg ir 12 kg lako, pokosto⁴¹. Tanko ilgis su uodega, kuri padėdavo išlaikyti pusiausvyrą ir įveikti kliūtis, didino pravažumą ir galėjo būti naudojama kroviniui (amunicijai) arba kariams (2–4 pėstininkams) gabenti, buvo 4,94 m

³⁹ V. Pečiūra, Pažinkime tankus, *Karys*, 1939, Nr. 53, p. 1292–1293.

⁴⁰ R. Kiaulėnas, Prancūzų šarvuočiai, *Karys*, 1940, Nr. 9, p. 263; V. Statkus, *Lietuvos ginkluotos pajėgos 1918–1940 ...*, p. 362; V. Grigoraitis, *Lietuvos kariuomenės technika 1918–1940*, Vilnius, 2009, p. 103–104.

⁴¹ *Isakymas kariuomenei* Nr. 51/3, Kaunas, 1935 m. liepos 30 d.

(be uodegos – 4,04 m), plotis – 1,74 m, aukštis – 2,14 m. Taip pat tankas galėjo įveikti 45–51⁰ įkalnes, 0,7 m gylio ir 1,8 m pločio griovį, 0,6 m užtvarą ir nulaužti 20–25 cm storio medį⁴².

Ilgainiui minėtieji lengvieji tankai „Renault FT-17“ dėl savo svorio, silpnos ginkluotės ir šarvų, blogos garso ir šilumos izoliacijos ėmė nebeatitikti taktinių reikalavimų. Jų modernizavimas ir remontas kainavo brangiai, nes reikėjo naujų detalių – variklių, pavarų dėžių, vikšrų, radiatorių, radijo įrangos, ginkluotės ir pan., o didžiausios gedimų priežastys buvo susijusios su aušinimo sistemos trūkumais, dėl kurių perkaisdavo ir gesdavo variklis. Tačiau buvo bandoma pagerinti šių kovinių mašinų technines galimybes. Pavyzdžiui, 1929 m. gegužę firmoje „Renault“ buvo užsakyta tankų atsarginių dalių už 342 600 Lt⁴³. Autorinktinės dirbtuvėse buvo suremontuoti tankai „Audra“, „Pikuolis“ ir „Drąsuolis“. 1936 m. atlikus tam tikrus remonto darbus, tankų greitis padidėjo iki 12,6 km/h. Tačiau to nepakako, tad tankai buvo naudojami daugiau kaip mokomoji priemonė. Pavyzdžiui, tankas „Giltinė“ (KAM Nr. 59) taip ir nebuvo suremontuotas. Jis buvo naudojamas kaip mokomoji priemonė⁴⁴.

XX a. 4-ajame dešimtmetyje Lietuvos kariuomenė gavo naujus modernius 1933 m. ir 1936 m. modelio lengvuosius tankus „Vickers Carden Loyd“. 1933 m. gruodžio 9 d. Karo technikos Tiekimo skyriaus viršininkas plk. lt. Kazys Jonūnas ir anglų firmos „Vickers-Armstrongs-Limited“ įgaliotasis atstovas Kempbelas Rosas (*Campbell Ross*) pasirašė sutartį, pagal kurią 1934 m. liepos 15 d. turėjo būti pristatyta 16 lengvųjų tankų su amunicija, atsarginėmis detalėmis ir įrankiais bei „Vickers“ kulkosvaidžiais (keturi tankai). Sutartis įsigaliojo 1933 m. gruodžio 28 d. 1934 m. kovo mėnesį trims savaitėms į Angliją buvo išsiųsti Karo technikos Tiekimo skyriaus priėmimo komisijos pirmininkas plk. lt. Petras Masiulis ir šarvuočių rinktinės kpt. Kazys Marcinkevičius. Jie turėjo priimti tankų šarvus ir išbandyti kulkosvaidžius. 1935 m. vasario 4 d. visi šie tankai buvo perduoti šarvuočių rinktinei. Šalies biudžetui jie kainavo beveik 1,3 mln. litų⁴⁵.

Pirmoji 16 tankų siunta laivu buvo atplukdyta 1934 m. rugsėjo 24 d., o pasku-

⁴² R. Kiaulėnas, Prancūzų šarvuočiai, *Karys*, p. 263; V. Statkus, *Lietuvos ginkluotos pajėgos 1918–1940 ...*, p. 362; V. Grigoraitis, *Lietuvos kariuomenės technika 1918–1940 ...*, p. 103–104; A. Pociūnas, „Renault R-17 FT“ Lietuvoje, *Technikos virtuožas*, Nr. 5, 2005, p. 5.

⁴³ 1929 05 07 Lietuvos Respublikos KAM Karo technikos Tiekimų skyriaus viršininko plk. lt. J. Butkaus raportas Kariuomenės tiekimo viršininkui, LCVA, f. 1364, ap. 3, b. 295, l. 36.

⁴⁴ V. Grigoraitis, *Lietuvos kariuomenės technika 1918–1940 ...*, p. 104, 108.

⁴⁵ *Ten pat*, p. 109–110.

tinieji tankai buvo gauti gruodžio 3 d. Buvo atlikti tankų pravažumo bandymai. Šie 1933 m. modelio tankai svėrė 3,8 t, buvo 3,6–4,1 m ilgio, 1,8 m pločio, 1,8 m aukščio, atstumas nuo dugno iki žemės buvo 26 cm. Jie galėjo įveikti 1,4 m pločio griovį, 40° įkalnę, 0,3 m aukščio kliūtis, 0,5 m gylį, nulaužti 10–15 cm storio medį. Tankai buvo šarvuoti 7–9 mm šarvais, turėjo 6 cilindrų 55 AJ benzininį variklį „Meadows EPT“, šešias pavaras, 12 V ir 75 A akumuliatorių, galėjo turėti 97,8 l kuro ir 20,45 l tepalo atsargas. Tankas, kurio įgulą sudarė du kariai, buvo valdomas stebint kelią per keletą uždromų ir reguliuojamų sekimo-šaudymo angų, galėjo nuvažiuoti su minėtomis atsargomis tinkamu keliu 200–300 km, netinkamu – 70–100 km. Be to, tankas galėjo pasiekti 45–56 km/h greitį. 1934 m. gruodžio 17 d. tankai gavo radijo stotis „35“ (40 V, svoris – 30 kg), skirtas būtent tankams. Jos buvo montuojamos tik į kuopos ir būrių vadų tankus. Radijo stotis sudarė siųstuvą ir imtuvą. Siųstuvo su mikrofonu ir imtuvo su ausinėmis bangų veikimo diapazonas buvo 95–140 km. Antena, tvirtinama prie apskrito bokšto stogo, buvo 3,5 m ilgio. Tankams judant ryšys buvo palaikomas 4–6 km, stovint – 8–12 km atstumu⁴⁶.

1936 m. gegužės 2 d. nauja sutartimi už 1 311 360 Lt (81 960 Lt už vienetą su ginkluote) buvo įsigyta dar šešiolika 1936 m. modelio lengvųjų tankų „Vickers Carden Loyd“ ir atsarginių dalių⁴⁷. Tankai nuo prieš tai gautų skyrėsi tik važiuokle (vietoje lingių buvo spyruoklės), šešiakampio bokštelio forma, storesniais šarvais, be to, stebėjimo angos buvo su neperšaujamu stiklu. Ginkluotė ir ryšio sistema buvo tokios pat. Šie tankai turėjo 6 cilindrų 80 AJ benzininį variklį „Meadows EPT“ ir galėjo išvystyti 65 km/h greitį. Kuro atsargos buvo 104 l. Jų užtekdavo nuvažiuoti 180 km. Be ginkluotės tankai svėrė 3,442 t, buvo 3,63 m ilgio, 1,89 m pločio, 1,93 m aukščio, atstumas nuo dugno iki žemės paviršiaus buvo 32,7 cm. Jie turėjo 4–13 mm šarvus, lauką apšviesdavo dviem prožektoriais ir dviem šoninėmis lempomis. Tankas galėjo įveikti 0,55 m sieną, 1,5 m pločio ir 0,65 m gylio griovį, 25° įkalnę⁴⁸. 1936 m. tankams buvo užsakytos radijo stotys. Jas kartu su garsiniais signalais turėjo taip pat tik kuopos ir būrio vadų tankai. Beje, ryšiams palaikyti buvo naudojamos ne tik radijo stotys, garsiniai signalai, bet ir vėliavėlės, kiti sutartiniai ženklai. Lt. A. Matulionis viename tanke sukonstravo svirtį, kurią įstačius į lizdą ir patraukus išlįsdavo reikiama vėliavėlė,

⁴⁶ V. Statkus, *Lietuvos ginkluotos pajėgos 1918–1940 ...*, p. 362; A. Pociūnas, Lietuvos kariuomenės šarvuočiai, *Trimitas*, 1991, Nr. 18, p. 5.

⁴⁷ 1936 03 17 Lietuvos Respublikos KAM krašto apsaugos ministro plk. S. Dirmanto raštas ministrui pirmininkui, *LCVA*, f. 1364, ap. 3, b. 205, l. 1.

⁴⁸ 1935 m. Lietuvos Respublikos kariuomenei pasiūlytų užsienio firmų šarvuotų automobilių ir tankų techninių duomenų ir kainų lentelė, *ten pat*, l. 8.

taip pat garsinius signalus, signalines lempas⁴⁹. 1937 m. kovo 6 d. buvo atlikti naujųjų tankų pravažumo bandymai⁵⁰. Šie tankai tiko kautynių taktinei žvalgybai, prieš kulkosvaidžių pozicijų neutralizavimui, netikėtam puolimui, ryšiams atkurti prieš sekamame ir apšaudomame plote⁵¹, bet ne specialiosioms ir naikinamosioms funkcijoms vykdyti, o tankai su pabūklų ir kulkosvaidžiu labiau tiko operatyvinei žvalgybai, pėstininkams paremti, priešui persekioti, veikti sparnuose.

Atkreiptinas dėmesys, kad dėl 1939 m. lapkričio 7 d. Vilniuje, Gedimino kalno papėdėje, buvusiuose garažuose kilusio gaisro tankų skaičius sumažėjo. Kareiviai, žibalu plaudami⁵² tankų važiuoklės dalis, netyčia sudaužė žibalinę lempą. Kilus gaisrui sudegė septyni (Nr. 113, 114, 115, 121, 123, 124, 125) ir apdegė trys (Nr. 101, 111, 112)⁵³ lengvieji tankai „Vickers Carden Loyd M1936“, taip pat 7 sunkvežimiai, po vieną lengvąjį ir krovinį automobilį⁵⁴. Įvykiui ištirti sudaryta komisija konstatavo, kad iš išlikusių gerų dalių galima surinkti 3–4 tankus ir panaudoti mokymams, bet nebuvo atsarginių detalių. Dėl šio incidento laikinai ėjusiam 3-iosios tankų kuopos vado pareigas mjr. Vladui Vaitkui buvo pareikštas papeikimas. Padaryta žala įvertinta maždaug 800 tūkst. Lt⁵⁵.

Lietuvos kariuomenės atstovai nuolat ieškojo galimybių ir būdų modernizuoti karinę techniką. Tankus Lietuvai siūlė firmos „Alvis-Straussler“, „Českomoravska Kalben Danek – Slany“ (toliau – ČKD), „Landsverk“, „Renault“, „Vickers Armstrong“ ir „Straussler Mechanisation Ltd.“ Tačiau dar 1936 m. pavasarį Karo technikos valdybos Tiekimo skyriaus priėmimo komisijos pirmininkas plk. ltn. P. Masiulis, apsilankęs Čekoslovakijos firmoje ČKD, išgyrė jos gaminamus tankus ir sukritikavo lengvojo tanko „Vickers Carden Loyd“ konstrukciją (pernelyg ankštus bokštelių ir kovinių skyrių, amortizaciją, šarvus ir pan.), tačiau britų tankai jau buvo įsigyti⁵⁶. Vis dėlto komisija, kurią sudarė Karo technikos valdybos Tiekimo skyriaus viršininkas plk. ltn. Vincas Bronius Aleksandravičius (Aleksis), priėmimo komisijos pirmininkas plk. ltn. P. Ma-

⁴⁹ A. Matulionis, Tankų ryšių priemonių apžvalga, *Mūsų žinynas*, 1925, t. IX, Nr. 27, p. 484.

⁵⁰ V. Grigoraitis, *Lietuvos kariuomenės technika 1918–1940 ...*, p. 115.

⁵¹ A. Pociūnas, Tankus išvežė Rusijon..., *Tėviškės žinios*, 1990 m. sausio 20 d., Nr. 9, p. 3.

⁵² Šarvuočiu nuplauti reikėjo 1000 l vandens.

⁵³ W. Rezmer, Organizacja litewskiej broni pancerniej 1918–1940, *Od armii komputerowej do narodowej. Problemy organizacyjne sił zbrojnych od XVI do XX wieku*, Toruń, 2009, t. III, s. 272.

⁵⁴ 1939 11 07 Lietuvos Respublikos KAM Šarvuočių rinktinės 3-iosios tankų kuopos garaže įvykusių gaisro padarytų nuostolių apskaičiavimas, *LCVA*, f. 3, ap. 1, b. 434, l. 85–87.

⁵⁵ V. Grigoraitis, *Lietuvos kariuomenės technika 1918–1940 ...*, p. 179–181.

⁵⁶ 1936 05 08 Lietuvos Respublikos KAM Karo technikos valdybos Tiekimo skyriaus plk. ltn. P. Masiulio raportas skyriaus viršininkui, *LCVA*, f. 1364, ap. 3, b. 205, l. 28.

Lengvojo tanko TNH ir tanketės AH-IV (Čekoslovakija) prototipai, siūlyti Lietuvos kariuomenei. 1936 m.
LCVA, f. 1364, ap. 3, b. 203, l. 45–46

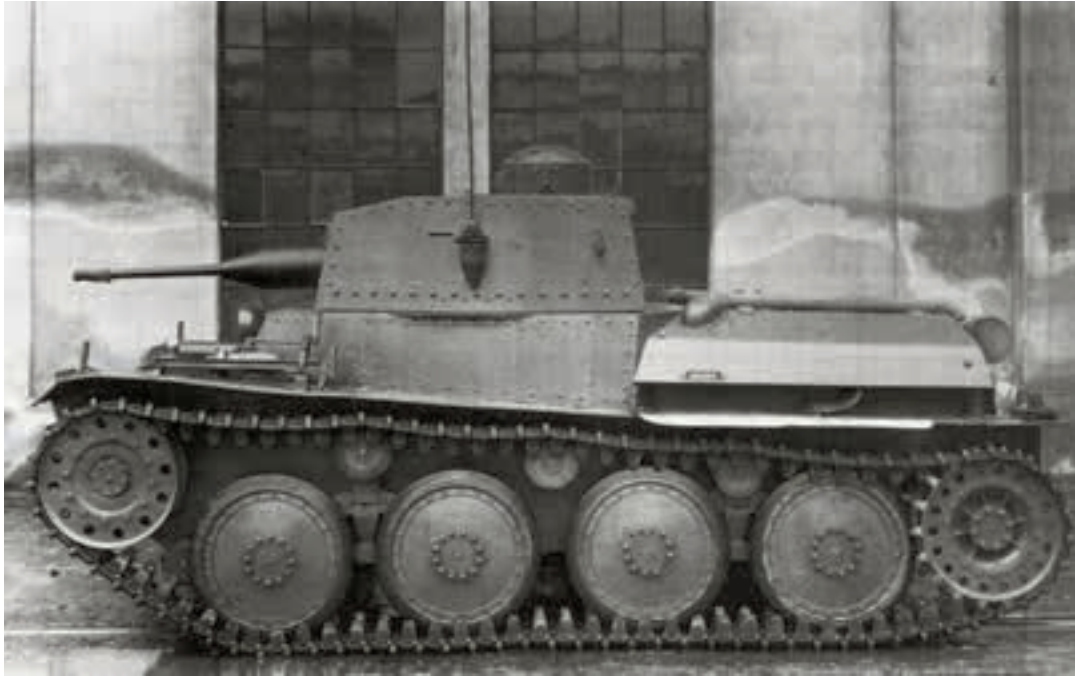
siulis, nariai mjr. A. Jančys ir lt. Albinas Griškevičius (Griškėnas), geriau susipažino su minėtų firmų gaminamais lengvaisiais tankais. Tais pačiais metais į Čekoslovakiją nuvykusi komisija, vadovaujama plk. lt. P. Masiulio, susipažino su tankete AH-IV, ginkluota 7,92 mm kulkosvaidžiu, ir eksportiniu Iranui skirtu tanku TNH, ginkluotu 20–37 mm patranka (50–60 šovinių / sviedinių) ir dviem 7,92 mm kulkosvaidžiais (2500–3000 šovinių). Komisija, susipažinusi su tanko techninėmis galimybėmis, sutarties nepasirašė, nors ir buvo svarstoma galimybė įsigyti nuo 16 iki 35 tankų, derinamos kainos ir išsimokėjimo galimybės. Šie tankai nelabai tiko vietos gamtinėms sąlygoms ir buvo per brangūs. Tai paskatino komisiją susipažinti su kitomis tanko modifikacijomis. Galiausiai 1937 m. gegužės 26 d. pasirašyta sutartis, kuria remiantis buvo suprojektuotas ir pagamintas tanko prototipas. Prireikus buvo galima jį atnaujinti ir pagaminti dar 20 tankų bei pateikti atsarginių dalių už 12,9 mln. Čekoslovakijos kronų (120 000 Lt už vienetą be ginkluotės ir periskopų)⁵⁷.

1939 m. sausio 26–27 d. pirmiesiems bandymams į Lietuvą buvo atvežti du tankai – lietuviškasis LTL ir Šveicarijai skirtas LTH. Sausio 31 d. atlikti bandymai Kauno, Radviliškio ir Prienų apylinkėse. Tankas LTL nuvažiavo 1474 km (986 km – keliais, likusius – poligone) ir sunaudavo 1415 l benzino, tankas LTH – 1431 km (956 km – keliais) ir sunaudavo 1515 l kuro. Per bandymus tankas LTL pametė vikšrą, o LTH atsipalaidavo važiuoklės varžtai. Tankas LTL buvo ginkluotas 20 mm patranka „Oerlikon“ ir dviem 7,92 mm kulkosvaidžiais, iš priekio buvo šarvuotas 25 mm, iš šonų – 15 mm, iš viršaus – 12 mm, apačioje – 8 mm šarvais, keliu galėjo išvystyti 54 km/h greitį. Tanko įgulą sudarė mechanikas-vairuotojas, taikytojas-šaulys ir tanko vadas, kurie tarpusavyje bendravo signalinėmis lempomis. Tankas su ginkluote be įgulos svėrė 5,6 t. Jo ilgis buvo 4,1 m, plotis – 1,95 m, aukštis – 1,8 m, atstumas nuo tanko dugno iki žemės paviršiaus – 0,35 m, bokštelio aukštis – 0,45 m, skersmuo – 1,35–1,4 m, stebėjimo bokštelio skersmuo – 0,44 m, aukštis – 0,27 m. Tankas galėjo įveikti 1,9 m pločio griovį, 0,8 m aukščio užtvartą, 0,6 m aukščio sieną, 1 m gylį ir 45° įkalnę. LTH tanko duomenys buvo panašūs, tik skyrėsi transmisija, greičiu ir šarvais. LTL turėjo keturių cilindrų (7200 cm³ tūrio) 120 AJ variklį, 200 l benzino baką (300 km), penkių pavarų dėžę „Praga Wilson“. Vasario 21 d. atlikti pakartotiniai bandymai buvo nepriekaištingi⁵⁸. Kovo 10 d., čekoslovakų inžinierių nuostabai, buvo pasirinktas ne geresnių techninių charakteristikų LTL, o LTH, kuris kiek patobulintas gavo LLT (*Lehký Litevski Tank*) pavadinimą⁵⁹.

⁵⁷ A. Pociūnas, Lietuvos lengvasis tankas LLT, *Trimitas*, 1992, Nr. 3, p. 10.

⁵⁸ 1937 03 23 Lietuvos Respublikos KAM komisijos karinei technikai pirkti išvados, *LCVA*, f. 1364, ap. 3, b. 204, l. 67; L. Suslavičius, Tankas Lietuvai, *Karys*, 1992, Nr. 2, p. 42–43; Л. Суславичюс, Чешские танки для Литвы, *Танкомастер*, 1997, № 4, с. 12–13.

⁵⁹ V. Francev, *Exportní lehké tanky Praga. Export light tanks. Tanque 39. Pz 39. LT-40*, Praha, 2007,

Lengvojo tanko LTL (Čekoslovakija), skirto Lietuvai, prototipas. 1938 m.
J. Ledwoch, LT vz. 34/vz. 40. TNH, *Militaria*, 2000, Nr. 116, s. 30–31

1939 m. balandžio 19 d. Karo technikos skyriaus viršininko įsakymu buvo sudaryta nauja komisija (pirmininkas inž. plk. lt. Alfonsas Jurskis), kuri tęsė bendradarbiavimą su ČKD konstruktoriumi ir įgaliotuoju atstovu Aleksandru Surinu (*Alexander Surin*)⁶⁰. Iš karto buvo užsakyti varikliai, pavarų dėžės, tam tikri liejiniai, o kitų metų pradžioje prasidėjo surinkimas ir bandymai⁶¹. Tankų gamybos techninę priežiūrą vykdė inž. lt. Antanas Tumosa⁶².

Liepos 1 d. sutartis buvo papildyta, nes už 21 tanką ir jų atsargines dalis buvo nutarta atsiskaityti ne kronomis, bet anglų svarais (tanko be ginklų, persikopų, „Lorenz“ radijo aparatų, bet su jų įmontavimu ir pritaikymu kaina buvo 4159,8 svaro), o užsakymas turėjo būti įvykdytas per devynis mėnesius⁶³. Pirmasis tankas buvo baigtas rinkti 1940 m. gegužės mėn., o liepą išbandyta 16 tankų. Į tankų bandymus vykdavo karininkai iš Lietuvos. Pavyzdžiui, dar 1940 m. birželio 14 d. lt. J. Tumosa buvo išsiųsti nurodymai dėl tankų dažymo ir spalvinės gamos⁶⁴. Remiantis sutartimi, pirmoji tankų partija (septyni tankai) turėjo būti pagaminta iki liepos 15 d., antroji – iki rugpjūčio 5 d., trečioji ir paskutinė – iki rugpjūčio 19 d. Būtent šiais tankais turėjo būti papildyta 3-ioji tankų ir mokomoji kuopos bei formuojama nauja 4-oji tankų kuopa⁶⁵.

Tankas LLT turėjo 6 cilindrų (7750 cm³ tūrio) 128 AJ vandeniui aušinamą benzininį variklį „Praha TNHPS“. Jis galėjo būti varomas tiek benzinu arba benzino-spirito mišiniu, tiek benzolo-spirito mišiniu (kuro bako talpa – 160 l). Tankas turėjo duslintuvą, priešakinį prožektorių, priekinius ir galinius žibintus, šešių pavarų (penkios – į priekį, viena – atgal) dėžę „Praga Wilson“ ir galėjo išvystyti 48 km/h greitį. Ratų gumoms buvo apskaičiuota 4 tūkst., vikšrams – 5 tūkst., varantiesiems ratams – 6 tūkst., pavarų dėžei – 10 tūkst. km. Tankas svėrė 7,5 t, buvo 4,27 m ilgio, 1,98 m pločio, 2,15 m aukščio su stebėjimo bokšteliu (bokšteliu aukštis – 0,52 m), atstumas nuo dugno iki žemės paviršiaus – 0,35 m, vikšro plotis – 0,25 m, ilgis – 10,5 m. Tankas galėjo įveikti iki 1,9 m pločio griovius, 0,8 m aukščio kliūtis, 0,9 m gylį, iki 45° įkalnes, turėjo variklio ir kovinius skyrius. Tankui važiuojant temperatūra koviniame skyriuje už lauko temperatūrą buvo ne aukštesnė nei 10 laipsnių. Įgula iš tanko galėjo išlipti per

s. 38.

⁶⁰ A. Pociūnas, Lietuvos lengvasis tankas – LLT, *Trimitas*, p. 10.

⁶¹ L. Suslavičius, Tankas Lietuvai, *Karys*, p. 43.

⁶² 1939 05 03 Lietuvos Respublikos KAM Karo techniko viršininko brg. gen. K. Popeliučkos raštas kariuomenės tiekimo viršininkui, *LCVA*, f. 1364, ap. 3, b. 396, l. 362.

⁶³ 1937 m. sutarties nr. 21 pakeitimas, Kaunas, 1939 m. liepos 1 d., *ten pat*, l. 444.

⁶⁴ V. Grigoraitis, *Lietuvos kariuomenės technika 1918–1940 ...*, p. 117–118.

⁶⁵ A. Pociūnas, Lietuvos lengvasis tankas – LLT, *Trimitas*, p. 11.

du bokštelyje ir koviniame skyriuje buvusius liukus, naudotis sekimo įrenginiais su neperšaujamu stiklu – vairuotojo priekyje, bokštelyje ir korpuse. Taip pat buvo įrengti prožektoriai, žibintai. Tanko gamybai buvo naudojamas pagerintas lietas plienas, temperuotas ketus, aliuminio liejinys ir bronzos. Priekis buvo šarvuotas 25 mm, šonai ir galas – 15 mm, viršus ir dugnas – 6–10 mm cementuotų homogeninių plokščių šarvais. Tanką aptarnavo trijų karių įgula. Jis buvo ginkluotas vienu 20 mm „Oerlikon“ ir dviem 7,92 mm kulkosvaidžiais ZB vz. 37, turėjo teleskopinę taikyklę ir radijo stotį. Pabūklo atsarga buvo 255–400, kulkosvaidžio – 2600–3000 šovinių. Tankas turėjo būti apginkluotas ir 37 mm patranka KwK 38 („Škoda A7“) su 66 šovinių atsarga⁶⁶. Reikia pridurti, kad šiuo „lietuvišku“ tanku buvo susidomėjusi Estijos karinė vadovybė.

1939 m. kovo 16 d. įvestas Čekijos ir Moravijos protektoratas užsakymą pakoregavo, o visų ten buvusių gamyklų darbus kontroliavo vokiečių karininkai. Be to, sutrukdė užsitęsę ginkluotės bandymai, ypač kulkosvaidžių tipo nustatymas ir jų montavimas. Galiausiai didžiųjų valstybių veiksmai nulėmė tai, kad užsakytas 21 patikimos konstrukcijos modernus lengvasis tankas serijiniu pavadinimu LLT su papildomai pritaisytais kulkosvaidžiais, optiniais taikikliais, periskopiniais žiūronais, atsarginėmis detalėmis Lietuvos nepasiekė. Viena vertus, Sovietų Sąjunga Lietuvą okupavo ir aneksavo, kita vertus, Vokietijos karinė vadovybė leidimą tankus išvežti atšaukė, nors siūlė kompensuoti avansinį mokėjimą. O pati sutartis buvo anuliuota 1941 m. spalio 22 d.⁶⁷

Šiuos tankus buvo siūloma pirkti Bulgarijai ir Slovakijai. Juos be patrankų ir bokštų priekinių šarvinių plokščių, tik ginkluotus dviem 7,92 mm kulkosvaidžiais ZB perpirko Slovakijos kariuomenė. Tankai buvo pavadinti LT vz. 40 (kitais duomenimis, LT-40 / LTS-40) ir gavo numerius nuo V-3030 iki V-3050. Tanko svoris buvo 8 t, ilgis – 4,27 m, plotis – 1,98 m, aukštis – 2,1 m, variklio tūris – 7750 cm³, galingumas – 128 AJ, kuro bako talpa – 170 l. Jis buvo šarvuotas 8–25 mm šarvais, galėjo pasiekti 45–47 km/h greitį, įveikti 0,8 m aukščio sieną, 1,9 m pločio griovį, 0,9 m gylį; tanko įgulą sudarė trys arba keturi kariai⁶⁸.

Įdomu tai, jog bokštelių priekį dengė visai kitoks šarvinis skydas. Kulkosvaidis buvo kairėje pusėje, matymo lizdas – dešinėje. Perginkluotus tankus Slovakija kaip Vokietijos sąjungininkė naudojo kariniuose veiksmuose Rytų fronte prieš Raudonąją armiją, kurių metu vienas buvo sunaikintas. Vėliau keletas jų buvo panaudoti jau prieš

⁶⁶ [Be datos] Techninis tanko LLT aprašymas, *LCVA*, f. 1364, ap. 3, b. 396, l. 337–344.

⁶⁷ V. Francev, *Exportní lehké tanky Praga. Export light tanks. Tanque 39. Pzvw 39. LT-40...*, s. 39.

⁶⁸ Л. Суславичюс, Чешские танки для Литвы, *Танкомастер*, с. 13; J. Ledwoch, LT vz. 34/vz. 40. TNH, *Militaria*, 2000, No. 116, s. 42.

21 lengvasis tankas LT-40. 1940 m. lapkričio 4 d.

V. Francev, *Exportní lehké tanky Praga. Export light tanks. Tanque 39. Pzw 39. LT-40*, Praha, 2007, s. 41

vokiečius 1944 m. Slovakijos sukilime. Karo pabaigoje tankai buvo išardyti ir panaudoti kaip traktorių dalys⁶⁹.

Kaip jau minėta, tankų dalinį keletą kartų buvo bandoma modernizuoti. Pavyzdžiui, 1929 m. rugsėjo 23 d. Vyriausiojo kariuomenės štabo ir specialiųjų karinių dalių vadovybei A. Fredoje buvo demonstruojama 1928 m. pabaigoje sukurta ir tik metus gaminta tanketė „Vickers Carden Loyd Mark VI“ (Didžioji Britanija). Ji svėrė 1,537 t, buvo 2,46 m ilgio, 1,994 m pločio, 1,22 m aukščio, viršuje šarvuota 4 mm, iš šonų – 6 mm, iš priekio ir galo – 9 mm šarvais. Su keturių cilindrų 22,5 AJ varikliu „Ford T“ galėjo pasiekti 45 km/h greitį ir nuvažiuoti iki 160 km (100 km sunaudodavo 22,5 l benzino). Tanketės įgulą sudarė vairuotojas ir šaulys. Ši dvivietė kovinė mašina buvo ginkluota vienu sunkiuoju kulkosvaidžiu su 1000–3500 šovinių, buvo gana mobili, turėjo priekabą, kurioje galėjo transportuoti šešis karius, amuniciją, maistą ir pan. (iki

⁶⁹ A. Pociūnas, Čekoslovakijos tankai ir Lietuva, *Kardas*, 2003, Nr. 3, p. 21.

Vyriausiojo štabo ir specialiųjų karinių dalinių vadovybei demonstruojama tanketė „Vickers Carden Loyd Mark VI“ (Didžioji Britanija). 1929 m. rugsėjo 23 d.
VDKM nuotraukų rinkiniai, Fa-14016

0,5 t įvairaus krovinio). Tačiau tanketė neturėjo bokštelio, todėl negalėjo efektyviai panaudoti turimos ginkluotės⁷⁰.

XX a. 4-ajame dešimtmetyje prancūzai Lietuvai siūlė įsigyti kitą dvivietę tanketę – „Renault UE Chenillette“, skirtą amunicijai transportuoti arba naudoti kaip lengvąjį artilerijos vilkiką, ir lengvąjį tanką „Renault ZB“, dar žinomą kaip AMR 33 arba „Renault VM“, AMR 35 arba „Renault ZT“, „Hotchkiss H35“, „Somua S35“, „Landsverk L-60“ (L-100, L-120). Tačiau ši karinė technika nebuvo įsigyta dėl pernelyg didelės kainos, netinkamų konstrukcinių elementų ir ginkluotės⁷¹. Taip pat yra žinoma, kad 1939 m. pabaigoje–1940 m. pradžioje Lietuvos, kaip ir kitų Baltijos šalių, karinė vadovybė iš pradžių buvo pareiškusi norą iš Sovietų Sąjungos įsigyti 20, o vėliau 32 1932 m. modelio lengvuosius tankus T-26 su 37 mm patranka⁷². Tačiau jie taip ir nebuvo įsigyti.

⁷⁰ Kariuomenės gyvenimas. Naujo anglų tanko demonstravimas, *Karys*, 1929, Nr. 38, p. 636; K-kis, Naujo tanko demonstracija, *Lietuvos aidas*, 1929 m. rugsėjo 24 d., Nr. 217, p. 7.

⁷¹ 1935 10 10 Lietuvos Respublikos KAM komisijos karinei technikai pirkti aktas Nr. 121, *LCVA*, f. 1364, ap. 3, b. 205, l. 9–9ap.

⁷² М. Мелтюхов, *Прибалтийский плацдарм (1939–1940). Возвращение Советского Союза на берега Балтийского моря*, Москва, 2014, с. 219, 223.

Lengvasis tankas „Renault ZB“ (AMR 33, arba „Renault VM“, Prancūzija), kurį buvo siūloma pirkti Lietuvos kariuomenei. Apie 1933–1935 m.

1933–1935 m. „Renault“ firmos lengvojo tanko AMR 33 / „Renault VM“ (Prancūzija) techninis pasas. LCVA, f. 1364, ap. 3, b. 204, l. 229, 232–233

Šarvuotinėms dėvėjo bendros komplektacijos karinę uniformą su raudonais įsiuvais, kuri nuo 1931 m. išsiskyrė ir antpetiniu ženklu (jame buvo pavaizduoti vikšras ir pabūklo bei kulkosvaidžio vamzdžiai)⁷³. Atsižvelgiant į šarvuotinėlių specifines tarnybos sąlygas, ši uniforma buvo keistina, nes buvo nepraktiška, per šviesi, nepatogi, greitai susitepdavo, ją buvo sunku išskalbti. Siūlyta ją pakeisti mėlyna, nes tokios spalvos kombinezonus nešiojo ir tankų techninių dirbtuvių mechanikai, arba juoda spalva, įvesti švarko be apykaklės ir diržo modelį. Šarvuotinėms nešiojo odinius šalmus ir pošalmius, tačiau dėl pastarųjų snapelių tanke buvo nepatogu, todėl kaip alternatyva buvo nešiojamos pilotės⁷⁴. Šarvuotinėms taip pat gaudavo kailines liemenes, trumpus ir ilgus kailinius, veltinius, brezentinius apsiaustus, odines striukes, kelnes, prijuostas ir, žinoma, darbinius rūbus.

⁷³ *Įsakymas kariuomenei* Nr. 6/1, Kaunas, 1931 m. sausio 28 d.

⁷⁴ V. Pečiūra, Šarvuotinėlių uniformos savybės, *Kardas*, 1937, Nr. 6, p. 142.

Šarvuočių rinktinės tankų dalinio kariai su naujais šalmais. XX a. 4-ojo dešimtmečio pabaiga.
-- P-19687

1931 m. modelio šarvuočių rinktinės dalinių karių antpetinis ženklas.

Lietuvos kariuomenės karių, nukentėjusių nuo sovietinio ir nacistinio genocido, artimųjų sąjungos (toliau – LKKAS) archyvas

Odinis šalmas, naudotas Lietuvos kariuomenės lakūnų, motociklininkų ir šarvuotininkų, 1923–1940 m.

VDKM ginklų rinkiniai, G-295

Šarvuočių dalinių aprūpinimas buvo Karo technikos valdybos žinioje, o Kariuomenės ginklavimo valdyba jiems parūpindavo ginklų ir šaudmenų. Tankų apginklavimas priklausė nuo tankų dydžio. Lietuvos kariuomenės tankai buvo ginkluoti 7,92 mm kulkosvaidžiais „Maxim“, „Vickers“, jų šaudmenų komplektą sudarė apie 3000–4000 šovinių. Nors tokio tipo tankai turėjo būti bent jau su 20–37 mm patrankomis. Įgula buvo ginkluota vokiškais 9 mm pistoletais „Luger 08“ („Parabellum“) ir „Browning“, turėjo iki 50 šovinių, keletą ginamųjų granatų ir signalinių raketų. Tanke sviediniai ir dėžės su šovinių juostomis buvo tvirtinami prie kovinio skyriaus sienų ir dugno. Dalinio ginkluotėje taip pat buvo vokiškų 7,65 mm pistoletų „Mauser“, šautuvų: angliškių 7,71 mm „Ross-Enfield M-14“, čekoslovakiečių 7,92 mm „Mauser vz. 24“, belgiškų „Mauser 24 L“, kulkosvaidžių: sunkiųjų vokiškų MG08 ir lengvųjų čekoslovakiečių 1926 m. modelio ZB vz/26, angliškių „Madsen 1904“, taip pat kardų. Šaudymo pratimus kariai atlikdavo poligone ir šaudyklose. Karininkai ir viršilos buvo ginkluoti kardais ir pistoletais, puskarininkiai – pistoletais ir karabinais, grandiniai ir eiliniai – tik karabinais.

Tenka konstatuoti, kad nagrinėjamu laikotarpiu pagrindinis lengvojo tanko puolamosios ginkluotės sistemos elementas buvo pabūklas arba kulkosvaidis, nors dažniausiai mažo kalibro pabūklai, kulkosvaidžiai arba net liepsnosvaidžiai buvo daugiau kaip papildomi elementai, ir šarvuotė. Tankų daliniai paprastai veikdavo savarankiškai arba palaikomi pėstininkų, aviacijos, artilerijos ir inžinerinių dalinių, buvo skirti vykdyti tiek puolamuosius, tiek ginamuosius veiksmus. Tankų įgulos buvo rengiamos įveikti gamtines kliūtis (miškingas, pelkėtas vietoves, pylimus, slėnius, skardžius, nedidelius vandens telkinius, pusnynus), dirbtines kliūtis (eskarpus ir kontreskarpus, inžinerines užtvartas, prieštankinius griovius, duobes ir sienas, minų laukus, rąstines, stulpines, geležinkelio bėgių užtvartas), veikti riboto judėjimo (akmenuotose, kalnuotose) vietovėse, taip pat prieš užmaskuotus ugnies lizdus. Tačiau trūko ne tik karinės technikos, bet ir tankų pažinimo ir prieštankinės apsaugos organizavimo priemonių. Tai lėmė ribotos finansinės galimybės ir kadro trūkumas. Kaip prieštankinės kovos priemonės buvo naudojami granatų ryšuliai, 7,92 mm sunkieji kulkosvaidžiai, 75 mm ir 76 mm lengvoji lauko artilerija ir 20 mm prieštankiniai pabūklai, galiausiai patys tankai. Pasirinkus tinkamą atstumą, buvo galima efektyviai pažeisti kovinę techniką netgi naudojant benzino, žibalo, dyzelino ar spirito pripildytus butelius su dagtimi⁷⁵.

⁷⁵ 1940 05 17 Lietuvos Respublikos KAM pėstininkų inspektoriaus brg. gen. V. Giedrio nurodymai prieššarvinės apsaugos klausimu, *LCVA*, f. 3, ap. 1, b. 477, l. 3–3 ap.

Pusiau automatinis pistoletas „Mauser“, 1910/1914 m. modelis, kalibras 7,65 mm, dėtuvė 8 šoviniams. Vokietija, XX a. 2–3 dešimtmetis.
VDKM ginklų rinkiniai, G-1012

Pusiau automatinis pistoletas „Parabellum“ („Borchardt-Luger“), 1908 m. modelis, kalibras 9 mm, dėtuvė 8 šoviniams. Vokietija, 1912 m.
VDKM ginklų rinkiniai, G-1868

Pusiau automatinis pistoletas „Browning HP“, 1935 m. modelis, kalibras 9 mm, dėtuvė 5 šoviniams. Belgija, XX a. 4-asis dešimtmetis.
VDKM ginklų rinkiniai, G-1569

Šautuvas „Ross-Enfield“, 1914 m. modelis, kalibras 7,71 mm, dėtuvė 5 šoviniams, Didžiosios Britanijos užsakymu pagamino kompanija „Remington“. JAV, XX a. 2–3 dešimtmetis.
VDKM ginklų rinkiniai, G-108

Šautuvas „Mauser vz. 24“, kalibras 7,92 mm, dėtuvė 5 šoviniams, Brno, Čekoslovakija. XX a. 3–4 dešimtmetis.
VDKM ginklų rinkiniai, G-578

Šautuvas „Mauser“, 1924/1930 m. modelis, kalibras 7,92 mm, dėtuvė 5 šoviniams. Herstalis, Belgija, XX a. 4-asis dešimtmetis.
VDKM ginklų rinkiniai, G-1232

Sunkusis kulkosvaidis MG08, kalibras 7,92 mm, užtaisymas juostinis, šaudymo greitis – 450 šūvių per minutę, svoris be stovo – 26 kg, svoris su stovu – 65 kg. Špandau, Vokietija, 1917 m.

VDKM ginklų rinkiniai, G-36

Lengvasis kulkosvaidis ZB vz. 26, kalibras 7,92 mm, dėtuvs talpa – 20 šovinių, teorinis šaudymo greitis – 600 šūvių per minutę, praktinis šaudymo greitis – 200 šūvių per minutę, svoris su pilna dėtuve – 9,65 kg. Brno, Čekoslovakija, XX a. 4-asis dešimtmetis.

VDKM ginklų rinkiniai, G-1802

Aukštųjų karininkų Lietuvos didžiojo kunigaikščio Vytauto kursų klausytojai mokosi įrengti prieštankines kliūtis. Šančiai, Kaunas, apie 1923–1930 m.
LCVA Fs P-19155

Pionierių bataliono kariai rengia prieštankines kliūtis. 1934 m. liepos 13 d.
LCVA Fs P-03319

KOVINIS RENGIMAS

Kovinis rengimas tankų dalinyje vyko organizuotai, buvo paremtas karinių žinių ir įgūdžių įgijimu bei įtvirtinimu, taip pat karine praktine veikla. Jau 1920 m. pradžioje karinė vadovybė suprato naujos karinės technikos – tankų – galimybes ir karinių specialistų poreikį. Todėl netrukus buvo atrinkta dalis karių ir suorganizuota Tankų kursų komanda, kuri buvo išsiųsta tobulintis į kaimyninėje Latvijoje 1919 m. gruodžio 9 d. įsteigtus tankų kursus. 1920 m. kovo 3 d. komanda, kurią sudarė 13 karininkų, karo valdininkas ir 45 kareiviai, išvyko į Rygą. Iš karininkų ir karo valdininkų tarpo buvo atrinkti šie: 2-ojo atsargos bataliono mjr. Jonas Statkevičius, elektrotechnikos bataliono kpt. Jonas Raščius, autobataliono kpt. Juozas Vyšniauskas, Panevėžio komendantūros vyr. ltn. Klemensas Brukllys, 1-ojo artilerijos pulko vyr. ltn. Juozas Rimeikis, 7-ojo pės-tininkų Žemaičių kunigaikščio Butegidžio pulko vyr. ltn. Petras Aišparas, 2-ojo at-sargos bataliono ltn. Mikas Kukutis, autobataliono ltn. Kazys Pašys, elektrotechnikos bataliono leitenantai Vytautas Matulionis, Pranas Stelmokas, Vincas Gurevičius, 1-ojo

Tankų kursų komandos klausytojų gyvenamoji vieta. Ryga, Latvija, 1920 m.

LCVA Fs P-6724

Tankų kursų komandos klausytojai prie sunkiojo tanko „Patino“ („Mark V“, Didžioji Britanija).
Ryga, Latvija, 1920 m.
Atspindžiai, 1921, Nr. 2, p. 6

Tankų kursų komandos klausytojai važiuoja sunkiuoju tanku „Generālis Burt's“ („Mark V“, Didžioji Britanija). Ryga, Latvija, 1920 m.
Atspindžiai, 1921, Nr. 2, p. 6

Tankų kursų komandos klausytojai remontuoja sunkųjį tanką „Mark V“ (Didžioji Britanija).
Ryga, Latvija, 1920 m.

Atspindžiai, 1921, Nr. 2, p. 6

artilėrijos pulko ltn. Pranas Povilaitis, 1-ojo pėstininkų Lietuvos didžiojo kunigaikščio Gedimino pulko ltn. Algirdas Matulionis, 2-ojo atsargos bataliono karo valdininkas Petras Chaleckis. Tankų kursų komandos viršininku buvo paskirtas mjr. J. Statkevičius, jo padėjėju – kpt. J. Raščius⁷⁶.

Komanda mokėsi nuo 1920 m. kovo 12 iki birželio 20 d. Jai buvo paskirtas instruktorius – Lietuvos kariuomenės sutartininkas inžinierius-tankų specialistas amerikietis mjr. Džonas Gibsonas Isbelas (*John Gibson Isbell*), kuris dalyvavo ir priimant penkis anglų tankus („Mark V“ ir „Mark B“)⁷⁷. Kursų klausytojus jis ne tik supažindino su tankų techniniu ir koviniu veikimu, bet ir mokė remontuoti bei valdyti tanką⁷⁸⁷⁹. Vertėjavo Amerikos lietuviai kariai. Liepos 5 d. Tankų kursų komanda buvo perva-

⁷⁶ *Lietuvos kariuomenei įsakymas* Nr. 311/5, Kaunas, 1920 m. balandžio 24 d.

⁷⁷ Z. Ivinskis, Paruošiamoji istorinė medžiaga šarvuočių rinktinės istorijai parengti, *Lietuvos nacionalinė Martyno Mažvydo biblioteka* (toliau – LNMMB), F 29-707, l. 100.

⁷⁸ *Karo technikos dalių dvidešimtmetis 1919–1939...*, p. 197.

⁷⁹ V. Sprindys, Latvijos auto-tankų pulkas, *Karys*, 1939, Nr. 33, p. 964.

dinta į Tankų komandą⁸⁰, o rugpjūčio 8 (15) d. išformuota⁸¹.

Kursuose įgytos žinios buvo neįkainojamos, tačiau sunkiai pritaikomos, nes Lietuvos kariuomenė tankų neturėjo. Tik Nepriklausomybės kovų metu (1920 m. kovo 7–gruodžio 4 d.) buvo parengtos specialios instrukcijos pulkams, kuriomis vadovaudamiesi kariai (paprastai puskarininkiai) privalėjo žinoti, kaip veikia tankai ir kaip su jais kovoti⁸². Jau vėliau į tankų kursus užsienyje vyko tik pavieniai karininkai. Pavyzdžiui, vienerių metų kursų Tankų mokykloje Versalyje (Prancūzija) baigė ltn. Pranas Ambraziūnas⁸³, kpt. A. Jančys⁸⁴, ltn. Juozas Zienius⁸⁵, dvi savaites tankų dalinyje Charkove (Sovietų Sąjunga) stažavosi gen. št. plk. ltn. Antanas Sidabras⁸⁶, vienerius metus Latvijos kariuomenės auto-tankų pulke Daugpilyje – ltn. Vacys Sprindys⁸⁷. Yra duomenų, kad susipažinti su tankų dalinių organizacija, taktika, mokymo metodika ir priemonėmis į SSRS buvo numatyta siųsti plk. ltn. Z. Talevičių ir ltn. Vytautą Pečiūrą. Tačiau ar karininkai buvo išvykę pagilinti specialiųjų žinių – duomenų nėra⁸⁸. Beje, nuo 1939 m. vasario 20 d. iki 1940 m. sausio 1 d. šarvuočių rinktinėje stažavosi Latvijos kariuomenės auto-tankų pulko vyr. ltn. Julius Ceplitis. Jis buvo paskirtas į 1-osios tankų kuopos III būrio vado vietą⁸⁹.

4-ojo dešimtmečio viduryje prie Karo technikos valdybos buvo nuspręsta įsteigti 6 mėnesių šarvuočių karininkų kursus, taigi jau sausio 2 d. A. Fredoje susirinko pirmoji laida – 12 klausytojų: šeši iš šarvuočių rinktinės, kiti šeši – iš kitų kariuomenės dalių. Kursai vyko Karo technikos štabo autorinktinės patalpose ir įvairiose lauko vietovėse Kaune. Šių kursų klausytojai mokėsi teorinių ir praktinių dalykų: taktikos, tankų tarnybos, ginklų, tankų ir šarvuočių veikimo ir panaudojimo, ryšių,

⁸⁰ Z. Ivinskis, Paruošiamoji istorinė medžiaga šarvuočių rinktinės istorijai parengti, *LNMMB*, F 29-707, l. 101.

⁸¹ *Lietuvos kariuomenei įsakymas* Nr. 396/10, Kaunas, 1920 m. rugpjūčio 8 d.

⁸² *Karo technikos dalių dvidešimtmetis 1919–1939...*, p. 197.

⁸³ V. Grigoraitis, *Lietuvos kariuomenės technika 1918–1940 ...*, p. 111.

⁸⁴ *Lietuvos kariuomenės karininkai 1918–1953*, Vilnius, 2004, t. IV, p. 37.

⁸⁵ 1937 12 02 Lietuvos Respublikos KAM Kariuomenės štabo Spaudos ir švietimo skyriaus raštinės vedėjo adm. mjr. S. Narušio pažyma apie ltn. J. Zieniaus karinius mokslus Prancūzijoje, *LCVA*, f. 930, ap. 5, b. 3092, l. 26.

⁸⁶ V. Kavaliauskas, *Lietuvos karžygiai. Vyties Kryžiaus kavalieriai (1918–1940)*, Vilnius, 2012, t. V, p. 383.

⁸⁷ 1940 m. rugsėjo mėn. Lietuvos liaudies kariuomenės šarvuočių rinktinės ltn. V. Sprindžio tarnybos lapas, *LCVA*, f. 930, ap. 5, b. 2495, l. 20ap.

⁸⁸ 1935 05 13 Lietuvos Respublikos KAM Karo technikos viršininko gen. ltn. K. Popeliučkos raportas kariuomenės vadui, *ten pat.*, f. 1364, ap. 1, b. 404, l. 92.

⁸⁹ Šarvuočių rinktinei įsakymas Nr. 57/4, Radviliškis, 1939 m. vasario 26 d., *ten pat.*, f. 828, ap. 1, b. 191, l. 50; įsakymas šarvuočių rinktinei Nr. 2/2, Radviliškis, 1940 m. sausio 2 d., *ten pat.*, b. 224, l. 1ap.

Tankų dalinio karių vasaros stovykla Gaižiūnų poligone. 1939 m.

LCVA Fs P-19698

taikomosios matematikos, elektrotechnikos, taikomosios fizikos, taikomosios mechanikos, medžiagų technologijos, auto ir moto dalykų, karo lauko rengimo, taikomosios topografijos, priešlėktuvinės ir priešcheminės apsaugos, braižybos⁹⁰. Netrukus buvo organizuota antroji laida, kurią 1937 m. lapkričio 22 d. iš 21 klausytojo baigė 18. Tai buvo karininkai, pradėdant jaunesniuolu leitenantu ir baigiant kapitonu, iš šarvuočių rinktinės, pėstininkų ir kavalerijos dalinių⁹¹.

Tankų dalinio kariai dažniausiai pačiame dalinyje išeidavo teorinį ir praktinį apmokymą. Būdavo naudojama įvairi literatūra, brėžiniai, vietoje sukonstruoti tankų modeliai ir pati kovinė technika. Kariai tobulinosi bendrojo lavinimosi ir grynai kariškuose dalykuose. Pavyzdžiui, reikėjo gerai išmanyti tankų padalinio karinę techniką ir ginkluotę – tankų technines savybes, taktiką, maskavimo būdus, kulkosvaidžio veikimą ir panaudojimą. Iki 1925 m. 6 mėnesių kursuose prie pėstininkų, vėliau prie automobilių arba tankų dalinių buvo rengiami kulkosvaidininkai, automobilių dalinyje – vairuotojai, ryšių dalinyje – ryšininkai. Pastarajame iki 1934 m. buvo rengiami tik telefonistai, o nuo 1934 m. – radistai. Baigę tokius kursus kariai įgydavo reikiamų žinių ir įgūdžių atlikti tam tikras funkcijas. Kursuose jie susipažindavo ne tik su dalyko esme, bet ir visapusiškai su tanku. Tik 1935 m. buvo suformuotas atskiras mokomasis būrys tankų įgulos

⁹⁰ S. Kuzmickas, Kelias į šarvuočių tarnybą, *Karys*, 1981, Nr. 2, p. 58; V. Statkus, *Lietuvos ginkluotos pajėgos 1918–1940...*, p. 276.

⁹¹ *Kariuomenės vado įsakymas* Nr. 241/1-3, Kaunas, 1937 m. lapkričio 22 d.

Šarvuočių rinktinės karių-sportininkų 1938–1939 m. laimėti prizai. 1939 m.

LCVA Fs P-19695

komendantams ir vairuotojams rengti. Komendanto specialybei įgyti reikėjo išmanyti beveik visus dalykus, kurie buvo susiję su tanko valdymu ir panaudojimu. Daug dėmesio buvo skiriama šaudymui iš kovos mašinų. Poligone buvo mokoma šaudyti tankui stovint vietoje, sustojus ir važiuojant, veikti su kitomis ginklų rūšimis. Kadangi trūko pačios technikos, lauke buvo įrengiami tankų maketai, patalpoje – tankodromai. Pastarieji atitiko tanko bokštelio maketą, kurio judėjimą imitavo dviejų karių minamas dviratis. Taip pat dalinyje buvo įrengtas specialus tiras, skirtas šaudyti iš tankų į judančius taikinius, ir šaudybos stalias⁹².

Kariams apmokyti buvo naudojami lengvieji tankai „Renault FT-17“ (Prancūzija), kurie buvo nuolat taisomi. Kai kurie pėstininkų daliniai buvo pasidarę mokomuosius šių tankų maketus ir naudojo per praktinius užsiėmimus. Pavyzdžiui, 7-ojo pėstininkų Žemaičių kunigaikščio Butegeidžio pulko kariai sukonstravo dviejų karių valdomą „Renault FT-17“ maketą, kurį naudojo kaip mokomąją priemonę kovoti su tankais⁹³. Kareiviai mažai išmanė apie tankus, nes retai juos matydavo, nebent ekskursijose kariniuose daliniuose ir poligone, nes taktiniuose lauko pratimuose ir ma-

⁹² *Karo technikos dalių dvidešimtmetis 1919–1939 ...*, p. 203–205, 207.

⁹³ I. J., Pėstininkų pratimas prie tankų veikimo 7 p. pulke, *Karys*, 1929, Nr. 29, p. 488.

Šarvuočių rinktinės sportininkai su lengvosios atletikos varžybose laimėtais prizais. 1929–1931 m.
Centre (prie apdovanojimų) sėdi šarvuočių rinktinės vadas mjr. V. Asevičius ir mjr. Jeronimas Matulionis.
VDKM nuotraukų rinkiniai, Fa-14974

Šarvuočių rinktinės sportininkai po draugiškų rungtynių. XX a. 3–4 dešimtmetis.
LCVA Fs P-04239

Šarvuočių rinktinės kariai laisvalaikiu. XX a. 4-asis dešimtmetis.

VDKM nuotraukų rinkiniai, Fa-14977

nevruose tankai ir kiti šarvuočiai pasirodydavo retai. Todėl kai kurie daliniai turėjo susikonstravę tankų maketus.

Laisvu nuo tarnybinių užduočių vykdymo metu šarvuotinkai, ypač mokomosios dalies kariai, pirmiausia ruošdavosi kitos dienos pamokoms, studijavo įvairią karinę literatūrą (iki 1933 m. tankų padalinys turėjo atskirą biblioteką ir skaityklą), sportuodavo, dalyvaudavo lengvosios atletikos varžybose, žaisdavo futbolą, rengė paskaitas, vakarus visuomenei. Beje, šarvuočių rinktinė turėjo savo šventę. Nuo 1925 m. ji buvo švenčiama rugpjūčio 25 d., minint šarvuoto traukinio „Gediminas“ suformavimo datą, nuo 1927 m. – liepos 14 d., minint pirmąjį šarvuotų automobilių susidūrimą su lenkais Nepriklausomybės kovų metu, galiausiai 1929 m. rugsėjo 12-ąją ji tapo bendra visų kariuomenės technikos dalių švente⁹⁴.

⁹⁴ *Karo technikos dalių dvidešimtmetis 1919–1939...*, p. 202, 368.

TANKŲ IR ŠARVUOTININKŲ LIKIMAI

1940 m. birželio 14 d. Sovietų Sąjungos ultimatas Lietuvai ir Vyriausybės neveiklumo politika sudarė sąlygas valstybės okupacijai ir aneksijai. Birželio 15 d. Sovietų Sąjungos kariuomenė peržengė Lietuvos Respublikos sieną, pažeidė tarptautinės teisės normas ir principus, teisinius išsipareigojimus Lietuvai ir tarptautinei bendrijai⁹⁵. Vietos kariuomenė iš savo karinės ir politinės vadovybės negavo įsakymo pasirengti kariniams veiksams ir priešintis. Netrukus ji buvo pertvarkyta į Liaudies kariuomenę ir integruota į Raudonąją armiją.

Pirmosiomis sovietinės okupacijos dienomis buvo perorganizuojami daliniai, kadrai, naikinama lietuviška simbolika. Visa tai buvo pritaikyta prie sovietinės kariuomenės pavyzdžio. Ryškiausi pokyčiai įvyko rugpjūčio 30 d., kada buvo išleistas pirmasis įsakymas formuojamam naujam Raudonosios armijos 29-ajam šaulių teritoriniam korpusui⁹⁶ (toliau – RA 29-asis ŠTK), o jau rugsėjo 2 d. laikytina korpuso dalių formavimo pradžia. Tačiau korpuso formavimas užsitęsė iki gruodžio pabaigos, nes per trumpą laiką buvo sunku sutvarkyti karių atrankos tarnybai Raudonojoje armijoje, nereikalingų korpusui karinių įstaigų, dalinių likvidavimo reikalus. Šarvuočių rinktinė buvo performuota į RA 29-ojo ŠTK 615-ąjį artilerijos pulką, 179-osios šaulių divizijos ir 184-osios šaulių divizijos žvalgybos batalionus⁹⁷. Rugsėjo 29 d. speciali RA Autoprieštankinės valdybos komisija nusprendė, kad tankai turi papildyti korpusą. Kita tankų dalis buvo priskirta prie armijų ir naudojama mokymams, lengvoji technika transportuota į centrinį Raudonosios armijos garažą Maskvoje, likusi nereikalinga tiesiog sunaikinta⁹⁸. Spalio 27 d. buvo likviduota Šarvuočių rinktinė⁹⁹. 1940 m. pabaigos duomenimis, korpusė buvo 12 „Renault FT-17“ ir 25 „Vickers Carden Loyd“, iš jų 7 sudegė¹⁰⁰.

Taigi vieni šarvuočių rinktinės karininkai pateko į RA 29-ojo ŠTK 615-ojo arti-

⁹⁵ D. Žalimas, Pagrindiniai Lietuvos Respublikos tęstinumo teisiniai ir politiniai aspektai, *Politologija*, 2000, Nr. 1, p. 5.

⁹⁶ Įsakymas 29 šaulių teritoriniam korpusui Nr. 1, Kaunas, 1940 m. rugpjūčio 30 d.

⁹⁷ 1940 09 01 Lietuvos liaudies kariuomenės performavimo į 29-ąjį šaulių teritorinį korpusą planas, *LCVA*, f. R-222, ap. 1, b. 15, l. 20–22.

⁹⁸ М. Коломиец, Танки в Прибалтике, *Танкомастер*, с. 19–20.

⁹⁹ Įsakymas šarvuočių rinktinei Nr. 272/2, Radviliškis, 1940 m. spalio 26 d., *LCVA*, f. 828, ap. 1, b. 224, l. 233 ap.

¹⁰⁰ 1940 12 23 SSRS Raudonosios armijos 29-ojo šaulių teritorinio korpuso karininko, tvarkančio šarvuočių rinktinės atskaitomybę, raportas korpuso techninio tiekimo viršininkui, *ten pat*, b. 227, l. 34.

lerijos pulko 179-osios ir 184-osios šaulių divizijų atskirųjų žvalgybos batalionų tankų dalinius ir atskiras tarnybas. Vėliau daugelis jų buvo represuoti – suimti, tardyti, nuteisti įvairiomis laisvės atėmimo bausmėmis, įkalinti specialiuose kalėjimuose, lageriuose, sušaudyti arba žuvo lageryje, tremtyje. Tik vienam kitam, pasikeitus politinei konjunkčiai, vėliau buvo leista grįžti ir gyventi tėvynėje. Nedidelė dalis buvo išlaisvinta arba pasitraukė iš Raudonosios armijos kilus Vokietijos–SSRS karui, kiti karo metu liko joje tarnauti, dar kiti, priešingai, tarnavo lietuvių policijos (apsaugos) batalionuose, Lietuvos laisvės armijoje, Lietuvos vietinėje ir Tėvynės apsaugos rinktinėse, lietuvių partizaniuose daliniuose. Kita dalis išvengė represijų ir pasitraukė į laisvąjį pasaulį – Vakarų.

Tenka pridurti, kad 1941 m. vasario mėn. Pabaltijo ypatingosios karinės apygardos 8-osios armijos sudėtyje 4-osios, 10-osios ir 13-osios atskirų tankų ir kai kurių motorizuotų brigadų pagrindu buvo pradėtas formuoti 12-asis mechanizuotas korpusas, kurio sudėtyje buvo 23-ioji ir 28-oji tankų bei 202-oji motorizuotoji divizijos, 10-asis motociklininkų pulkas, 47-asis motorizuotas inžinerinis batalionas, 380-asis atskiras ryšių batalionas, 790-asis lauko ryšių punktas, 688-oji valstybinio banko lauko kasa, aviacijos eskadrilė, kitos atskiros dalys ir padaliniai¹⁰¹. Būtent į šį korpusą pateko ir dalis vietos tankų ir šarvuotų automobilių, kurie buvo dislokuoti Vakarų Lietuvoje (Žemaitijoje), Šiaurės Lietuvoje ir Latvijos teritorijoje. Yra žinoma, kad kita tankų dalis liko 29-ajame ŠTK. Pavyzdžiui, 1941 m. birželio 24 ir 28 d. keli 179-osios šaulių divizijos 87-ojo žvalgybos bataliono ir atskirojo prieštankinio diviziono tankai dalyvavo kautynėse su besitraukiančiais raudonarmiečiais per korpuso karių sukilimą ir prievartinę korpuso evakuaciją Pabradės apylinkėse¹⁰².

Antrojo pasaulinio karo išvakarėse 23-iojoje tankų divizijoje buvo 17 latvių „Vickers Carden Loyd“ (Didžioji Britanija), dvi tanketės TKS (Lenkija), 28-ojoje tankų divizijoje – 9 lietuvių „Vickers Carden Loyd“, o 202-ojoje motorizuotojoje divizijoje – 16 lietuvių „Vickers Carden Loyd“, 6 latvių FIAT 3000 (Italija), 6 „Renault FT-17“ (Prancūzija), dvi tanketės TKS ir viena „Vickers Carden Loyd Mark VI“¹⁰³. Tačiau koviniuose veiksmuose dalyvavo 13 „Vickers Carden Loyd“, iš kurių 5 dėl techninių gedimų buvo tiesiog palikti mūšio lauke, o likusi kovinė technika buvo palikta stovėti dalinių parkuose¹⁰⁴.

¹⁰¹ P. С. Иринархов, *Прибалтийский особый...*, Минск, 2004, с. 44, 50.

¹⁰² V. Jurevičius, Pabradės komendantas, *Sukilimas 1941 m. birželio 22–28 d.*, sud. A. Martinionis, Vilnius, 1995, p. 186; A. Bubnys, S. Jegelevičius, S. Knezys, A. Rukšėnas, *Lietuvių tautos sukilimas 1941 m. birželio 22–28 d.*, Vilnius, 2011, p. 568–570.

¹⁰³ *Ten pat*, с. 51, 53.

¹⁰⁴ М. Коломиец, 1941: Бои в Прибалтике 22 июня – 10 июля 1941 года, *Фронтальная иллюстрация*, Москва, 1999, с. 58.

Reikia pasakyti, kad mūsųose dalyvavo dar ir Pirmojo pasaulinio karo laikų anglų tankai, kurie net nebuvo įtraukti į korpuso sudėtį. Jie buvo laikomi Rygoje ir Taline. O korpuso sudėtyje buvę šeši lietuvių „Renault FT-17“ veiksmuose nedalyvavo dėl blogos techninės būklės. Jie liko stovėti parkuose¹⁰⁵.

Efektyviai veikti Raudonosios armijos tankams sutrukdė nesutvarkyti ir skirtingo pavaldumo santykiai, veikimas pernelyg plačiame fronto ruože, prastas pasirengimas koviniams veiksams – žvalgybos ir ryšių tarp dalinių nebuvimas, karininkų, karinių specialistų, amunicijos, kuro, tankų atsarginių dalių trūkumas, kitos tiekimo problemos, blogai veikę užnugario daliniai. Dėl to korpuso dalinių puolamieji veiksmai buvo nesėkmingi.

¹⁰⁵ М. Коломиец, Танки в Прибалтике, *Танкомастер*, с. 21.

VIETOJE IŠVADŲ

Tankų specialistai kariuomenei buvo pradėti rengti dar 1920 m., kaimyninėje Latvijoje įsteigus tankų kursus. 1924 m. Lietuvos kariuomenėje suorganizavus atskirą kovinį padalinį, specialistai buvo rengiami technikos dalių kursuose, siunčiami mokytis į Prancūziją ir stažuotis į Latviją, Sovietų Sąjungą.

Tankų dalinyje nuolat tarnavo apie šimtą karių šarvuotininkų, kurie dėvėjo bendros komplektacijos karinę uniformą su išskirtiniu antpetiniu ženklu (nuo 1931 m.), buvo ginkluoti pistoletais, karabinais, kulkosvaidžiais, kardais. Tanko įgula buvo ginkluota pistoletais, ginamosiomis granatomis. Dalinys savo žinioje turėjo 44 kulkosvaidžiais ginkluotus lengvuosius tankus. Nuo 1924 m. jame buvo 12 1917 m. modelio „Renault FT-17“ (Prancūzija). 1934 ir 1937 m. buvo nupirkta po 16 „Vickers Carden Loyd“ M1933 ir M1936 (Didžioji Britanija). 1939–1940 m. karinės vadovybės užsakyму Čekoslovakijoje buvo pradėti gaminti patikimos konstrukcijos modernūs lengvieji tankai serijiniu pavadinimu LLT. Iš viso turėjo būti pagamintas 21 tankas, tačiau dėl didžiųjų kaimyninių valstybių ekspansijos Lietuvos jie nepasiekė.

1924–1940 m. Lietuvos Respublikos kariuomenės šarvuočių rinktinės sudėtyje veikė lengvųjų tankų dalinys, kuris iki 1927 m. vadinosi Tankų batalionu. Nuo 1927 m. veikė atskiros tankų kuopos. Tankai buvo dislokuoti Kaune, Aukštojoje Fredoje, nuo 1935 m. – Radviliškyje. Tankų daliniui (batalionui, atskiroms kuopoms) nuolat ir laikinai vadovavo plk. Petras Kubiliūnas, krn. J. Šuliakas, mjr. Albertas Liutermoza, kpt. Vincas Asevičius, kpt. Leonas Virbickas, vyr. ltn. Alfonsas Urbonas, kpt. Jeronimas Matulionis, mjr. Pranas Grebliauskas, mjr. Vladas Vaitkus, kpt. Nikodemas (Migevičius) Migonis, mjr. Alfonsas Jančys. Jie buvo tiesiogiai pavaldūs šarvuočių rinktinės vadui, pastarasis – Karo technikos viršininkui.

Pirmosios sovietinės okupacijos metu šarvuočių rinktinė buvo performuota į Raudonosios armijos 29-ojo šaulių teritorinio korpuso 615-ąją artilerijos pulką, 179-osios ir 184-osios šaulių divizijų žvalgybos batalionus. Jos tankai papildė formuojamus naujus korpusus, buvo priskirti prie armijų ir naudojami mokymo tikslais, lengvoji technika išvežta, likusi nereikalinga sunaikinta. Galutinai rinktinė buvo likviduota spalio 27 d. Karininkai pateko į suformuotus naujus tankų dalinius ir atskiras tarnybas, buvo represuoti, o represijų išvengusieji pasitraukė į Vakarų.

ABSTRACT

After the First World War consolidation and retention of the Baltic countries' (Lithuania's, Latvia's and Estonia's) statehood required national armed forces. Formation of tank units also began in composition of the Lithuanian Armed Forces along with other elements. Even though the neighbouring countries took off with it earlier, in the period of the Independence Battles (in 1919-1920), Lithuania had the most numerous mounted force consisting of 44 light tanks, in comparison with Latvia's 30, and Estonia's 22 heavy, medium and light tanks and tankettes.

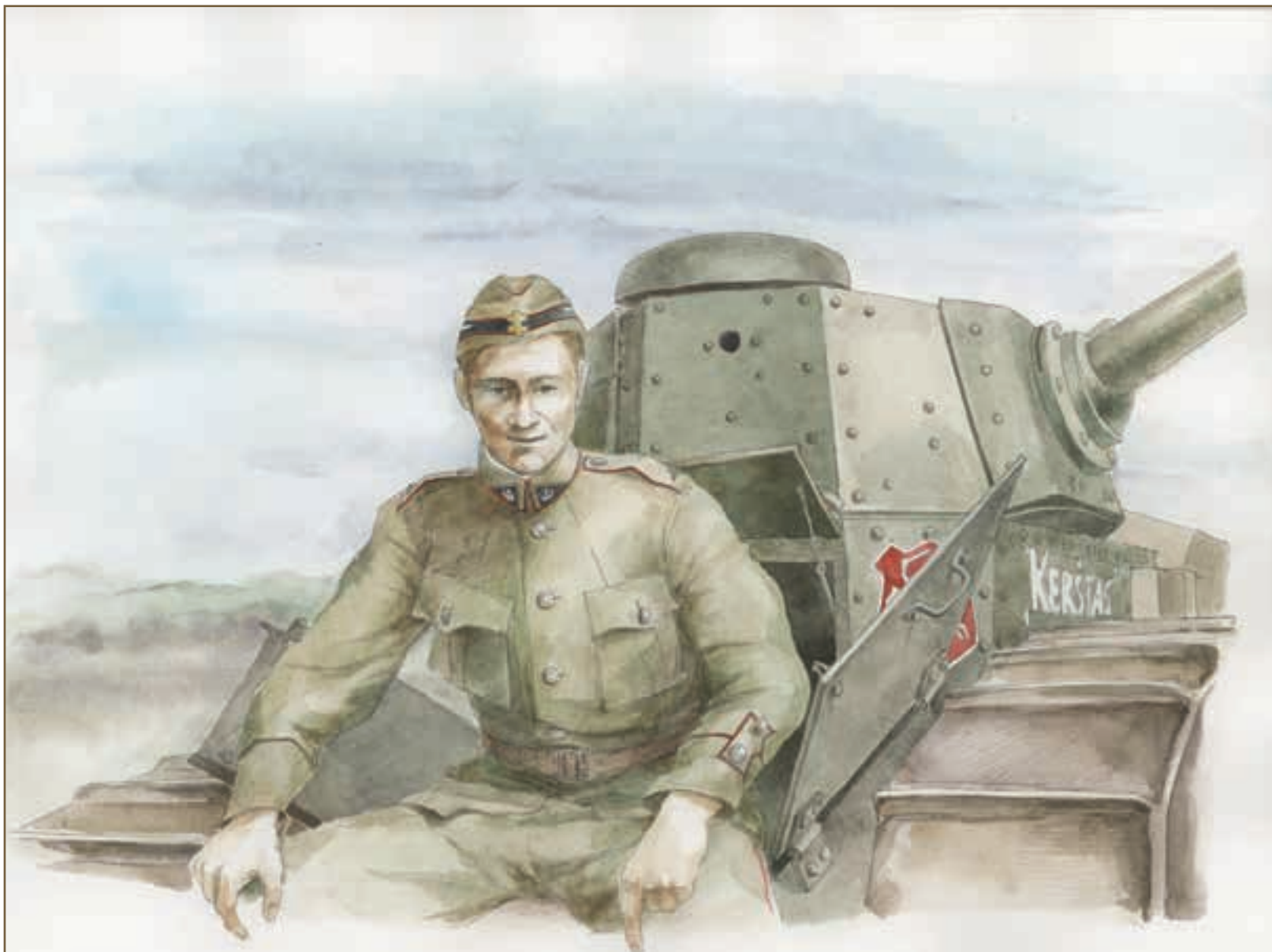
In the period between 1924 and 1940 there was a Light Tank Unit, called the Tank Battalion till 1927, incorporated in the armoured territorial unit, whereas separate tank companies were put into operation from 1927. The tanks were deployed in Kaunas, Aukštoji Freda neighbourhood, and from 1935 – in Radviliškis town. Permanent or acting commanders of the tank unit (battalion, and separate companies) were Colonel Petras Kubiliūnas, Officer Joakimas Šuliakas, Major Albertas Liutermoza, Captain Vincas Asevičius, Captain Leonas Virbickas, 1st Lieutenant Alfonsas Urbonas, Captain Jeronimas Matulionis, Major Pranas Grebliauskas, Major Vladas Vaitkus, Captain Nikodemas (Migevičius) Migonis, and Major Alfonsas Jančys. All of them reported directly to the commander of the Armoured Territorial Unit, and the latter – to the Chief of Artillery; to the Commander of the 2nd Military District from 5 September 1925, and to the Chief of Military Materiel from 15 June 1927.

Tank expert training began as early as in 1920 with the establishment of tank specialist courses in Lithuania's neighbour Latvia. In 1924, when a separate combat unit was formed in the Lithuanian Armed Forces, specialists were undergoing training in courses conducted at their units' technical sections, also in France, and travelled for apprenticeships to Latvia and the Soviet Union. Around 100 armoured vehicle personnel were serving in the unit on a permanent basis: they wore a generic uniform with distinguishing shoulder-strap signs (as of 1931), were equipped with handguns, carbines, machine-guns and swords. Tank crews were armed with handguns and incendiary grenades. The unit operated light tanks armed with 44 machine-guns. It included 12 Renault FT-17s of 1917 make (manufactured by France) as of 1924, other Vickers Carden Loyd M1933s and M1936s (manufactured by the Great Britain),

16 units of each type, were purchased in 1934 and 1937 respectively. By order of the Lithuanian military leadership, manufacturing of modern light tanks with a robust construction and a LLT serial number began in Czechoslovakia in 1939–1940. The intention was to produce 21 tanks, however, that failed to reach Lithuania because of the expansion launched by the big neighbours.

During the first soviet occupation the Armoured Territorial Unit was reformed into the 615th Artillery Regiment of the 29th Territorial Rifle Corps, the Red Army, and reconnaissance battalions of the 179th and the 184th Rifle Divisions. Its tanks supplemented the newly formed corps, were assigned to armies and used for training purposes, light vehicles were taken away, and the rest was destroyed as unnecessary. The Territorial Unit was fully eliminated on October 27. Its officers were passed to newly formed tank units and separate services, suffered repression, and those who escaped it withdrew to the West.

**LIETUVOS KARIUOMENĖS
LENGVIEJI TANKAI
(1924–1940)**

„Renault FT-17“
(Prancūzija)

Piešinys. Dail. Rasa Gricienė, 2014 m.

Lietuvos ir Prancūzijos kariuomenių karininkai prie lengvojo tanko „Renault FT-17“ (Prancūzija) Prancūzijos kariuomenės manevruose. Renas, Bretanė (Prancūzija), 1923 m. birželio 3–13 d.

Iš kairės plk. Mykolas Velykis ir gen. Leonas Radas-Zenkavičius (tanke), antras iš dešinės mjr. Boleslovas Jakutis.

Lietuvos centrinio valstybės archyvo Fotodokumentų skyrius, toliau – LCVA Fs P-19668.

Tankų bataliono karininkai ir kareiviai prie lengvųjų tankų „Slibinas“, „Kerštas“, „Audra“, „Pagieža“, „Pikuolis“, „Kovas“. Aukštoji Freda, Kaunas, 1924 m.

Iš kairės: Tankų bataliono vadas plk. Petras Kubiliūnas, 1-osios tankų kuopos vadas krn. Joakimas Šuliakas ir 1-osios tankų kuopos vado padėjėjas ltn. Vytautas Matulionis.

Vytauto Didžiojo karo muziejaus (toliau – VDKM) nuotraukų rinkiniai, Fa-17699/^{488*}

Tankų bataliono karininkai ir kareiviai prie lengvųjų tankų „Renault FT-17“ (Prancūzija). A. Freda, Kaunas, 1924 m.
VDKM nuotraukų rinkiniai, Fa – 17699/^{489*}

Tankų bataliono kareiviai prie lengvųjų tankų „Slibinas“, „Kerštas“, „Audra“ („Renault FT-17“, Prancūzija). A. Freda, Kaunas, 1924 m.
VDKM nuotraukų rinkiniai, Fa-17699/₄₉₁

Šarvuočių rinktinės viršininko pareigas einantis plk. Itn. Jonas Kraucevičius stebi lengvojo tanko „Audra“ („Renault FT-17“, Prancūzija) bandomąjį važiavimą. A. Freda, Kaunas, 1924 m.

VDKM nuotraukų rinkiniai, Fa-14940.

Lengvasis tankas „Kerštas“ („Renault FT-17“, Prancūzija) įveikia įkalnę Kauno tvirtovės centrinio gynybinio pylimo centrinio reduto grioviuose bandomųjų važiavimų metu. A. Freda, Kaunas, 1924 m.

VDKM nuotraukų rinkiniai, Fa-13444.

Lengvieji tankai „Renault FT-17“ (Prancūzija) bandomųjų važiavimų metu. A. Freda, Kaunas, 1924 m.
VDKM nuotraukų rinkiniai, Fa-17699/₄₉₉.

Tankų bataliono kariai prie apvirtusio lengvojo tanko „Renault FT-17“ (Prancūzija) bandomojo važiavimo metu. A. Freda, Kaunas, 1924 m. VDKM nuotraukų rinkiniai, Fa-17699/498.

Lengvieji tankai „Renault FT-17 (Prancūzija) bandomųjų važiavimų metu. A. Freda, Kaunas, 1924 m. VDKM nuotraukų rinkiniai, Fa-17699/490.

Tankų bataliono kariai stebi, kaip lengvasis tankas „Renault FT-17“ (Prancūzija) įveikia įkalnę bandomųjų važiavimų metu. A. Freda, Kaunas, 1924 m.
VDKM nuotraukų rinkiniai, Fa-17699/496.

Lengvasis tankas „Renault FT-17“ (Prancūzija) nuokalnėje bandomojo važiavimo metu. A. Freda, Kaunas, 1924 m.
VDKM nuotraukų rinkiniai, Fa-17699/495.

Tankų bataliono kariai prie griovyje užstrigusio lengvojo tanko „Renault FT-17“ (Prancūzija) bandomųjų važiavimų metu. A. Freda, Kaunas, 1924 m.

VDKM nuotraukų rinkiniai, Fa-17699/493.

Tankų bataliono karininkai ir kareiviai prie lengvojo tanko „Audra“ („Renault FT-17“, Prancūzija) poilsio metu. A. Freda, Kaunas, 1924 m.

Priekyje iš kairės: 1-osios tankų kuopos vadas krn. Joakimas Šuliakas, 2-osios tankų kuopos ryšių karininkas ltn. Mikas Slyvauskas (Slyvėnas), 2-osios tankų kuopos vadas vyr. ltn. Algirdas Matulionis, 1-osios tankų kuopos vadas ltn. Vytautas Matulionis, Šarvuočių rinktinės viršininko pareigas einantis plk. ltn. Jonas Kraucevičius, Tankų bataliono vadas plk. Petras Kubiliūnas.

VDKM nuotraukų rinkiniai, Fa-14941.

Lengvųjų tankų „Renault FT-17“ (Prancūzija) ir automobilių kolona Aukštųjų karininkų Lietuvos didžiojo kunigaikščio Vytauto kursų manevruose. Kauno fortų apylinkės, 1924 m. rugpjūčio 12 d.

LCVA Fs P-12289.

Tankų bataliono 1-osios tankų kuopos vadas ltn. Vytautas Matulionis prie lengvojo tanko „Kerštas“ („Renault FT-17“, Prancūzija) laisvu metu Aukštųjų karininkų Lietuvos didžiojo kunigaikščio Vytauto kursų surengtuose manevruose. Kauno fortų apylinkės, 1924 m. rugpjūčio 12 d.
Zigfrido Jankausko asmeninė kolekcija.

Lengvasis tankas „Renault FT-17“ (Prancūzija) įkalnėje Aukštųjų karininkų Lietuvos didžiojo kunigaikščio Vytauto kursų surengtuose manevruose. Kauno fortų apylinkės, 1924 m. rugpjūčio 12 d.
Z. Jankausko asmeninė kolekcija.

Lengvasis tankas „Karžygys“ („Renault FT-17“, Prancūzija) Aukštųjų karininkų Lietuvos didžiojo kunigaikščio Vytauto kursų surengtuose manevruose. Kauno fortų apylinkės, 1924 m. rugpjūčio 12 d.
Z. Jankausko asmeninė kolekcija.

Aukštųjų karo technikos kursų klausytojai ir kariai prie lengvojo tanko „Galiūnas“ („Renault FT-17“, Prancūzija). Kaunas, 1925 m.

VDKM nuotraukų rinkiniai, Fa-15783/40.

Aukštųjų karo technikos kursų karininkai stebi, kaip lengvasis tankas „Renault FT-17“ (Prancūzija) įveikia medžių kliūtis. A. Freda, Kaunas, apie 1924–1925 m.

VDKM nuotraukų rinkiniai, Fa-15783/42.

Aukštųjų karo technikos kursų karininkai prie lengvojo tanko „Renault FT-17“ (Prancūzija). A. Freda, Kaunas, apie 1924–1925 m.
VDKM nuotraukų rinkiniai, Fa-15783/43.

**Lengvasis tankas „Renault“ FT-17 (Prancūzija)
su radijo stotimi ir pravertomis šarvinėmis
plokštėmis. Apie 1925–1927 m.**
VDKM nuotraukų rinkiniai, Fa-15783/35.

Akademinis jaunimas prie lengvojo tanko „Renault FT-17“ (Prancūzija) pažintinės ekskursijos metu. 1926 m.

VDKM nuotraukų rinkiniai, Fa-13917.

Akademinis jaunimas prie lengvojo tanko „Kovas“ („Renault FT-17“, Prancūzija) pažintinės ekskursijos metu. Kaunas, apie 1926 m.

Lietuvos aviacijos muziejaus vaizdo ir garso, fotodokumentų rinkinys, toliau – LAM VF 434.

Akademinis jaunimas prie lengvojo tanko „Renault FT-17“ (Prancūzija) pažintinės ekskursijos metu. 1926 m.

VDKM nuotraukų rinkiniai, Fa-13918.

Šarvuoti automobiliai „Aras“, „Savanoris“ („Daimler“, Vokietija), lengvieji tankai „Kovas“, „Audra“ („Renault FT-17“, Prancūzija) ir jų įgulos budi prie Vyriausiojo štabo. Gedimino g., Kaunas, 1926 m. gruodžio 17 d.
LAM VF 429.

Lengvieji tankai „Kovas“, „Audra“ ir „Pikuolis“ („Renault FT-17“, Prancūzija) budi prie Vyriausiojo štabo. Gedimino g., Kaunas, 1926 m. gruodžio 17 d.
LAM VF 428.

Šarvuoti automobiliai „Aras“, „Savanoris“ („Daimler“, Vokietija), lengvieji tankai „Kovas“, „Audra“ („Renault FT-17“, Prancūzija) ir jų įgulos budi prie Vyriausiojo štabo. Gedimino g., Kaunas, 1926 m. gruodžio 17 d.
LAM VF 429.

Tankų kuopos kariai prie lengvųjų tankų „Kovas“ ir „Audra“ („Renault FT-17“, Prancūzija) budi prie Vyriausiojo štabo. Gedimino g., Kaunas, 1926 m. gruodžio 17 d. Priekyje prie lengvojo tanko „Kovas“ trečias iš kairės stovi mjr. Maksas Vagneris. LAM VF 435.

Šarvuotas automobilis „Aras“ („Daimler“, Vokietija), lengvieji tankai „Kovas“, „Audra“ („Renault FT-17“, Prancūzija) ir jų įgulos budi prie Vyriausiojo štabo. Gedimino g., Kaunas, 1926 m. gruodžio 17 d. VDKM nuotraukų rinkiniai, Fa-13811.

Šarvuotų automobilių „Aras“, „Savanoris“ („Daimler“, Vokietija), lengvųjų tankų „Kovas“, „Audra“ („Renault FT-17“, Prancūzija) įgulos ir kiti kariai bei asmenys prie Vyriausiojo štabo sargybos posto. Gedimino g., Kaunas, 1926 m. gruodžio 17 d.

VDKM nuotraukų rinkiniai, Fa-13646/1.

Lengvojo tanko „Pikuolis“ („Renault FT-17“, Prancūzija) įgula prie Vyriausiojo štabo budėjimo metu. Gedimino g., Kaunas, 1926 m. gruodžio 17 d.

LAM VF 427.

Lengvasis tankas „Drąsuolis“ („Renault FT-17“, Prancūzija) su vairuotoju po patikrinamojo važiavimo. XX a. 3-iojo dešimtmečio antra pusė–4-ojo dešimtmečio pirma pusė.

Edvardo Vasiliausko asmeninė kolekcija.

Šarvuočių rinktinės karininkai ir lengvųjų tankų „Renault FT-17“ (Prancūzija) įgulos bei Susisiekimo ministerijos valdininkai pozuoja bendrai nuotraukai pažintinės ekskursijos metu. A. Freda, Kaunas. Apie 1927–1929 m.

Aido Dikšio asmeninė kolekcija.

Šarvuočių rinktinės kadriniai kariai, šauliai ir civiliai prie lengvojo tanko „Audra“ („Renault FT-17“, Prancūzija) šalia šarvuočių rinktinės štabo. Šančiai, Kaunas, apie 1928–1929 m.

LAM VF 431.

Kariai, šauliai ir civiliai prie lengvojo tanko „Audra“ („Renault FT-17“, Prancūzija). Kaunas, apie 1928–1929 m. Centre šarvuočių rinktinės vadas kpt. Vincas Asevičius.

LAM VF 433.

**Lengvasis tankas „Smūgis“
(„Renault FT-17“, Prancūzija)
manevruose. XX a. 3-iasis
dešimtmetis.**

Tolumoje karių stumiamas lengvojo
tanko „Renault FT-17“ (Prancūzija)
maketas.

VDKM nuotraukų rinkiniai, Fa-14984.

**Lengvasis tankas „Smūgis“
(„Renault FT-17“,
Prancūzija) manevruose.
XX a. 3-iasis dešimtmetis.
*VDKM nuotraukų rinkiniai,
Fa-14985.***

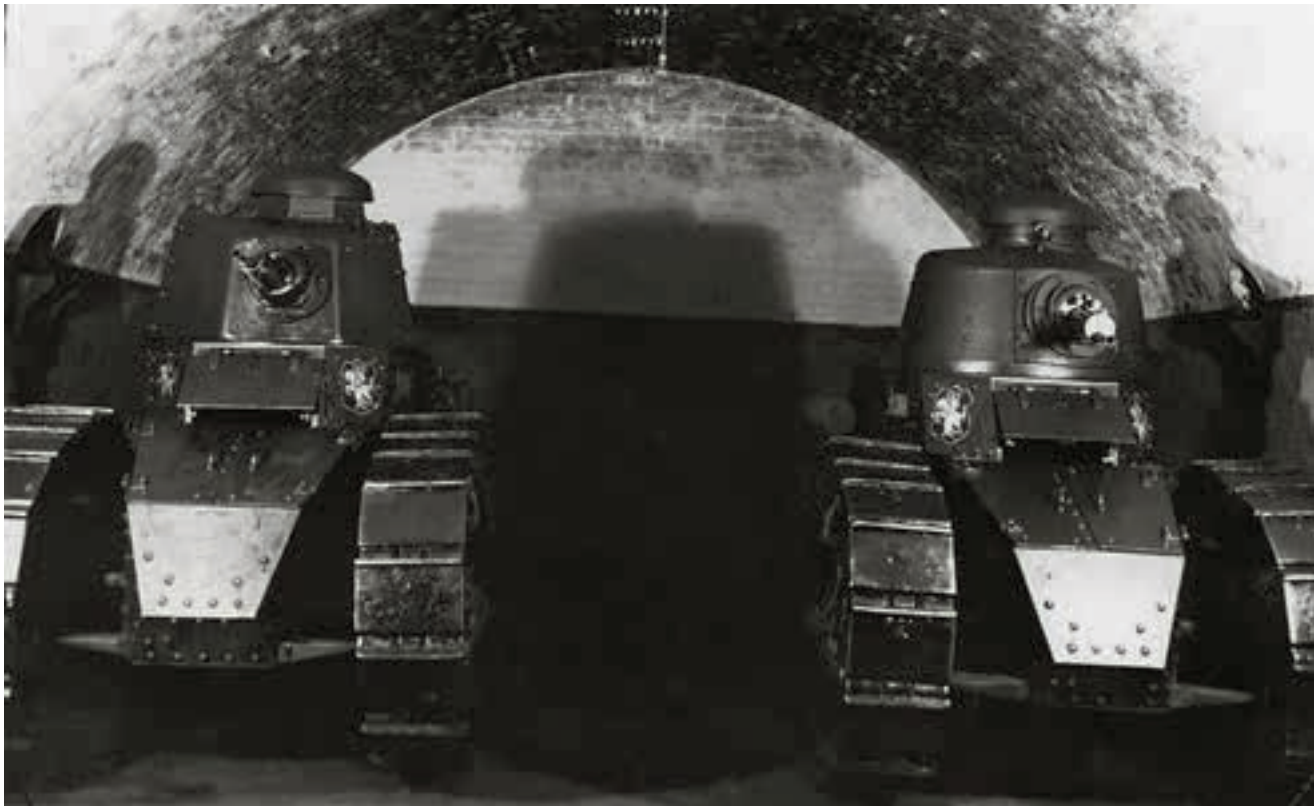

Lengvasis tankas „Karžygis“ („Renault FT-17“, Prancūzija) įveikia įkalnę tanko uodega. XX a. 3-iasis dešimtmetis.
VDKM nuotraukų rinkiniai, Fa-14009.

Lengvasis tankas „Renault FT-17“ (Prancūzija) įkalnėje. XX a. 3-iasis dešimtmetis.
VDKM nuotraukų rinkiniai, Fa-14010.

Lengvieji tankai „Audra“ ir „Kovas“ („Renault FT-17“, Prancūzija) garaže. A. Freda, Kaunas, XX a. 3-iasis dešimtmetis.

VDKM nuotraukų rinkiniai, Fa-14986.

Karinė vadovybė stebi lengvuosius tankus („Renault FT-17“, Prancūzija) parado metu. Kaunas, XX a. 3-iasis dešimtmetis.

VDKM nuotraukų rinkiniai, Fa-14978.

Šarvuočių rinktinės kariai, aukštosios mokyklos studentai, moksleiviai prie lengvųjų tankų „Renault FT-17“ (Prancūzija) ir šarvuoto automobilio „Žaibas“ („Daimler“, Vokietija). A. Freda, Kaunas, XX a. 3-iasis dešimtmetis. LCVA Fs P-12417.

Tankų kuopų kariai apžiūri lengvuosius tankus „Renault FT-17“ (Prancūzija) Gaižiūnų poligone. Apie 1931–1934 m. VDKM nuotraukų rinkiniai, Fa-14008.

Tankų kuopos kariai prie lengvųjų tankų „Renault FT-17“ (Prancūzija) su nuimtais kulkosvaidžiais Gaižiūnų poligone. Apie 1931–1935 m. Sudarytojų asmeninė skaitmeninė kolekcija.

Lengvojo tanko „Giltinė“ („Renault FT-17“, Prancūzija) įgula poligone. Apie 1931–1935 m. Aleksejaus Kolosovo asmeninė kolekcija.

Lengvasis tankas „Renault FT-17 (Prancūzija) be kulkosvaidžio lauko pratybų metu. XX a. 4-ojo dešimtmečio pirmą pusę.

Anatolijaus Procenkos asmeninė kolekcija.

Lengvasis tankas „Pikuolis“ („Renault FT-17“, Prancūzija), apsuptas karių ir gimnazistų pažintinės ekskursijos metu. A. Freda, Kaunas. XX a. 4-ojo dešimtmečio pradžia.

Giedriaus Sakalausko asmeninė kolekcija.

Lengvasis tankas „Pikuolis“ („Renault FT-17, Prancūzija) lauko pratybų metu. 1931–1940 m.
A. Procenkos asmeninė kolekcija.

Tankų kuopos kariai su Kėdainių gimnazijos moksleiviais prie lengvojo tanko „Giltinė“ („Renault FT-17“, Prancūzija). A. Freda,
Kaunas, apie 1931–1934 m.
LCVA Fs P-5649.

Pirmojo Lietuvos Prezidento karo mokyklos kariūnai ir kariūnai aspirantai stebi lengvojo tanko „Pikuolis“ („Renault FT-17“, Prancūzija) manevrą vasaros užsiėmimų metu. 1933 m. VDKM nuotraukų rinkiniai, Fa-17333/791.

Lengvojo tanko „Griaustinis“ („Renault FT-17“, Prancūzija) komendantas pasakoja kariūnams apie tanko veikimo ypatybes. Apie 1931–1934 m. VDKM rinkiniai, neinventorizuota.

Tankų kuopos kariai apžiūri lengvąjį tanką „Smūgis“ („Renault FT-17“, Prancūzija) lauko pratybų metu. 1933 m. LCVA Fs P-5441.

Lengvasis tankas „Smūgis“ („Renault FT-17“, Prancūzija) kelyje. 1933 m. spalio 28 d.
VDKM nuotraukų rinkiniai, Fa-17096.

Lengvojo tanko „Slibinas“ („Renault FT-17“, Prancūzija) ir karių bendri kovos veiksmai lauko pratybose žiemą. 1934 m.
LCVA Fs P-19678.

Šarvuočių rinktinės vadas plk. ltn. Zigmas Talevičius priima tankų kuopos lengvųjų tankų „Renault FT-17“ (Prancūzija) parada. Radviliškis, apie 1935 m.
LCVA Fs P-5657.

Lengvasis tankas „Pikuolis“ („Renault FT-17“, Prancūzija) įveikia medžio kliūtį. XX a. 3–4 dešimtmetis.
VDKM nuotraukų rinkiniai, Fa-16795.

Lengvųjų tankų „Renault FT-17“ (Prancūzija), karių ir šaulių rikiuotė parado metu. Radviliškis, 1937 m. rugsėjo 8 d.
VDKM Fa-16075/174.

Lengvieji tankai
„Renault FT-17“
(Prancūzija) įveikia
medžių kliūtis. XX a.
3–4 dešimtmetis.
*Petro Kaminsko asmeninė
kolekcija.*

Lengvųjų tankų „Renault FT-17“ (Prancūzija) maketai, skirti pratyboms. Lietuva,
XX a. 3–4 dešimtmetis.

VDKM pagalbini medžiaga, toliau – VDKM Pm-7337.

7-ojo pėstininkų Žemaičių kunigaikščio Butėgeidžio pulko karių naudotas lengvojo tanko „Renault FT-17“
(Prancūzija) modelis. XX a. 3–4 dešimtmetis.

LCVA Fs P-13109.

Lengvaisis tankas „Renault FT-17“ (Prancūzija) ģikalnēje. XX a. 3–4 dešimtmetis.
LCVA Fs P-19700.

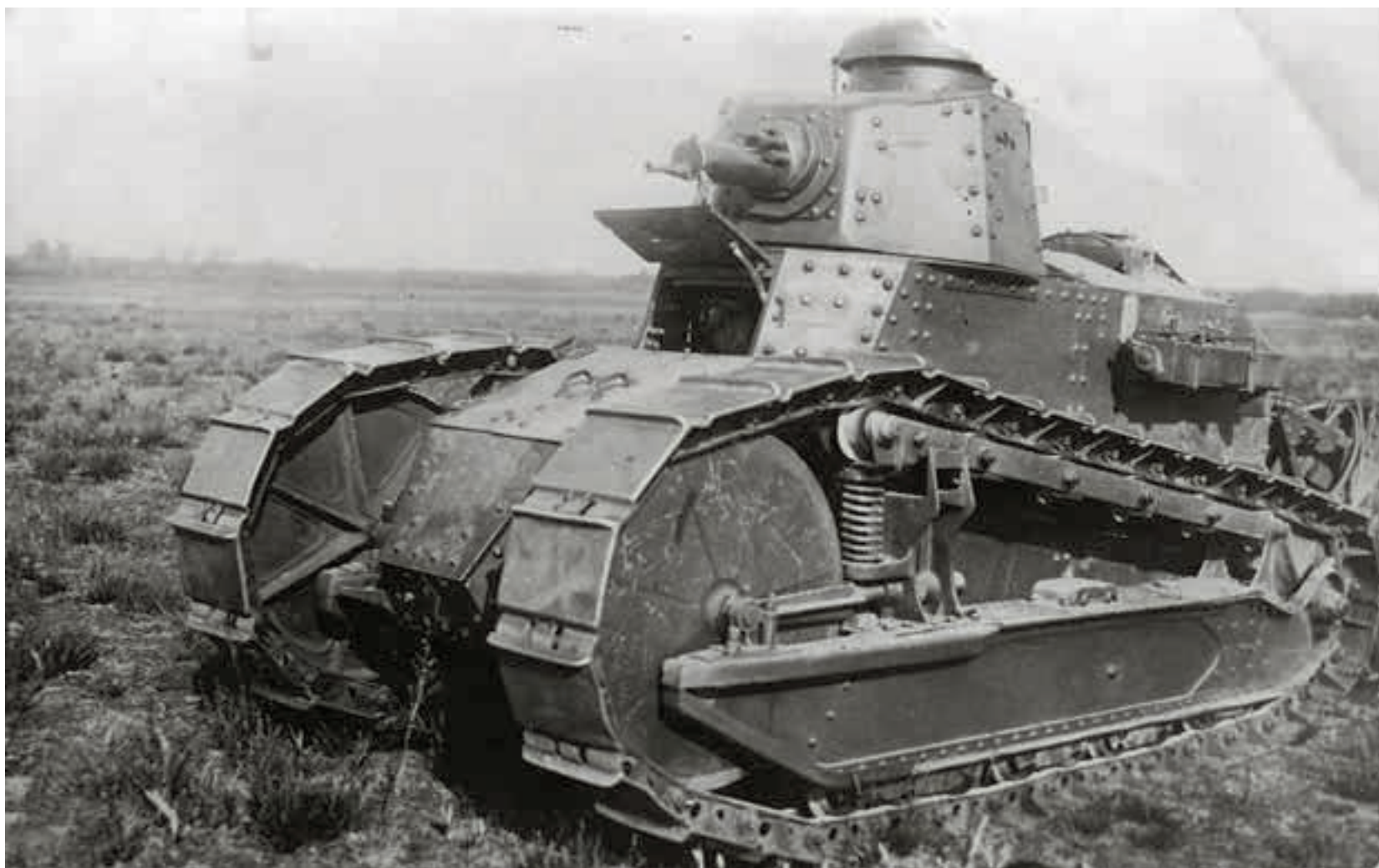
Šarvuočių rinktinės kariai lipdo iš molio lengvąjį tanką („Renault FT-17“, Prancūzija) lauko pratybose Gaižiūnų poligone. XX a. 4-asis dešimtmetis.

LCVA Fs P-13288.

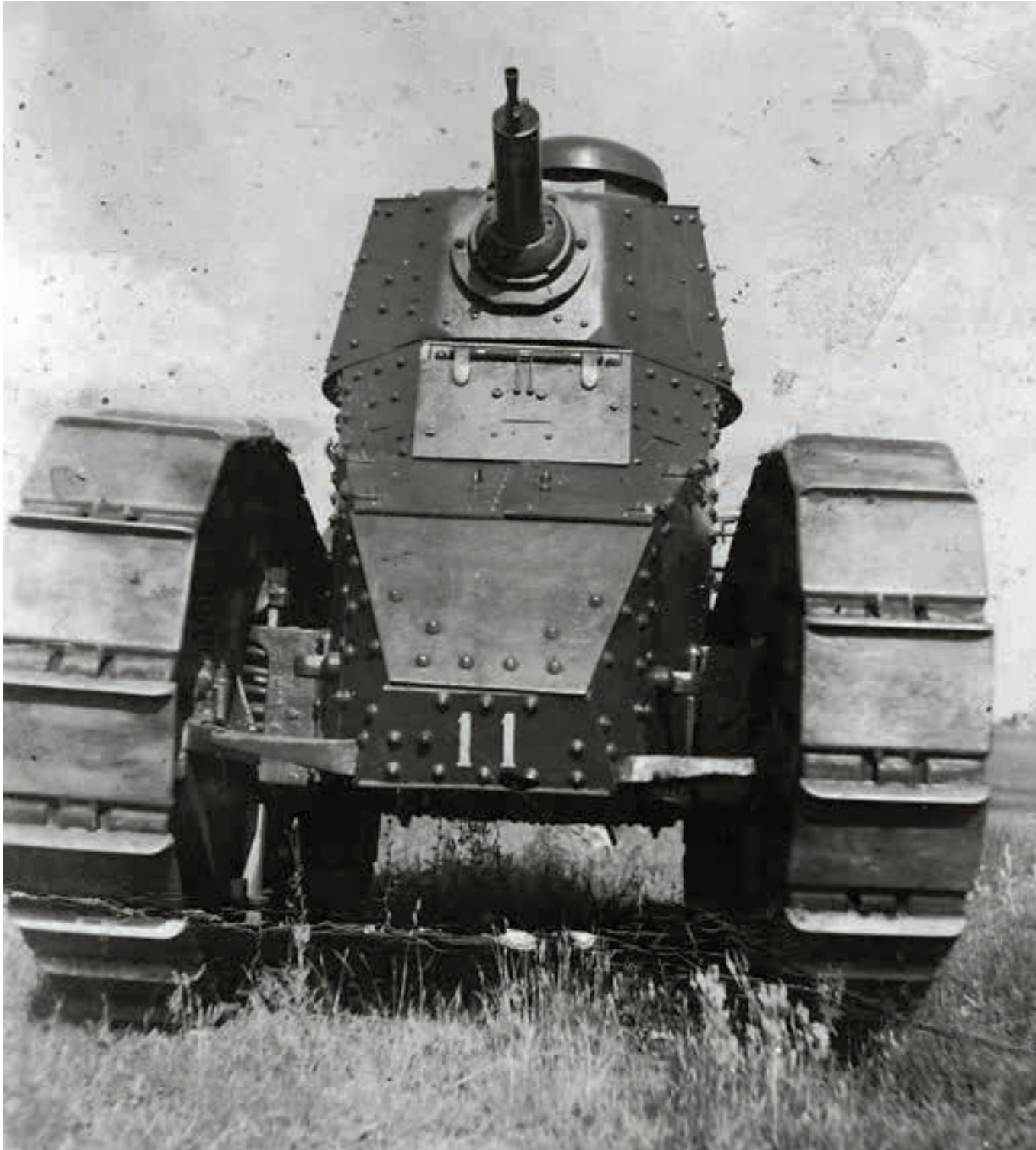

Šarvuočių rinktinės kariai prie lengvųjų tankų „Renault FT-17“ (Prancūzija) lauko pratybose žiemą miškingoje vietovėje. XX a. 3–4 dešimtmetis.

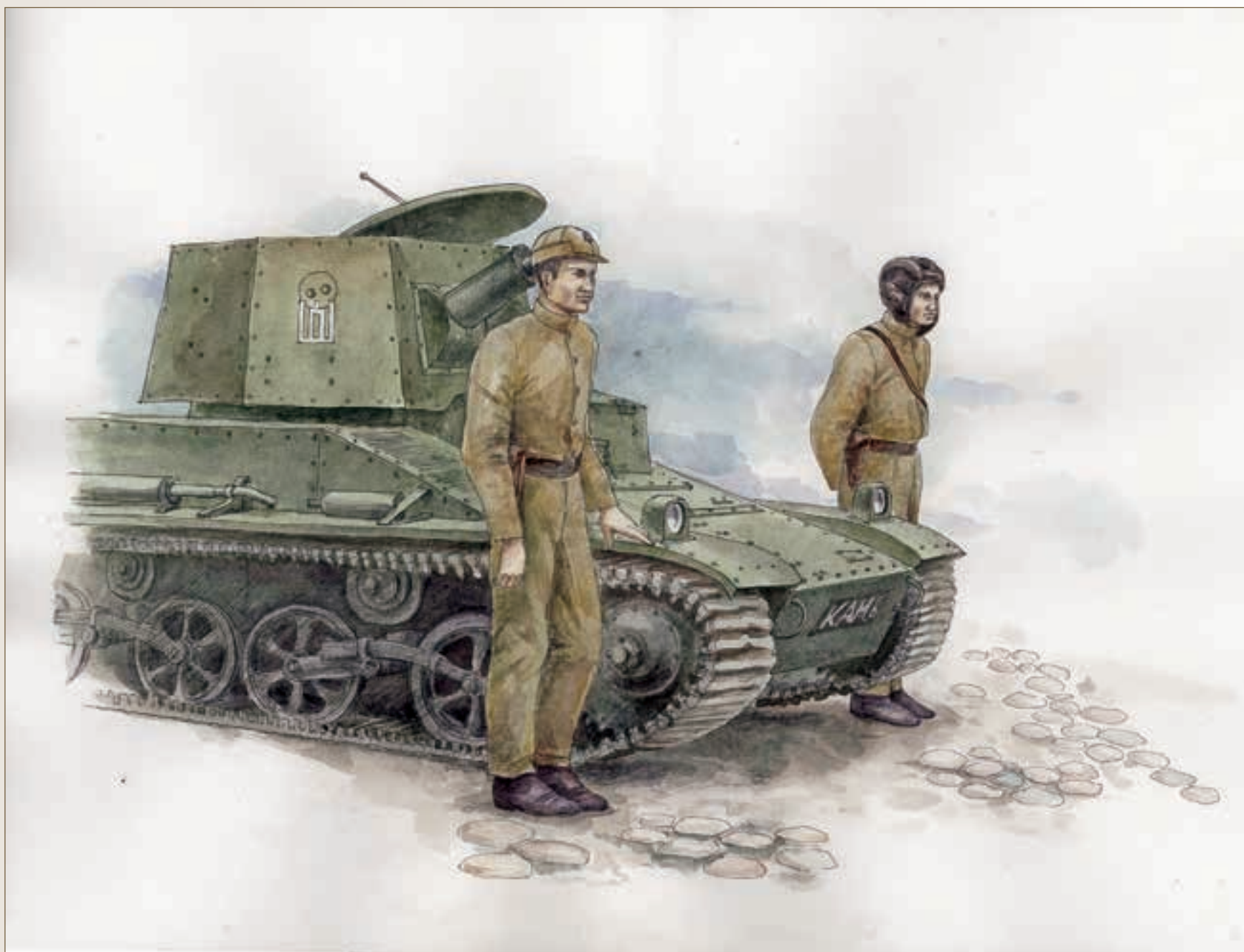
LCVA Fs P-19682.

Lengvasis tankas „Renault FT-17“ (Prancūzija) lauko pratybose. XX a. 4-asis dešimtmetis.
P. Kaminsko asmeninė kolekcija.

Lengvasis tankas „Renault FT-17“ (Prancūzija) lauko pratybose. XX a. 4-asis dešimtmetis.
Manto Jankevičiaus asmeninė kolekcija.

Piešinys. Dail. Rasa Gricienė, 2014 m.

„Vickers Carden Loyd“

(Didžioji Britanija)

M1933/M1936

2-osios tankų kuopos lengvieji tankai „Vickers Carden Loyd M1933“ (Didžioji Britanija) apžiūros metu. Apie 1935 m.
VDKM nuotraukų rinkiniai, Fa-16969/976

1-ojo pėstininkų Lietuvos didžiojo kunigaikščio Gedimino pulko kariai manevruose prie tankų kuopos lengvojo tanko „Vickers Carden Loyd M1933“ (Didžioji Britanija). Apie 1935 m.
VDKM nuotraukų rinkiniai, Fa-16969/973

Kariuomenės sunkvežimiai
ir lengvieji tankai „Vickers
Carden Loyd M1933“
(Didžioji Britanija)
manevruose. Apie 1935–
1938 m.

LCVA Fs P-19712.

2-osios tankų kuopos lengvasis tankas „Vickers Carden Loyd M1933“ (Didžioji Britanija). Apie 1935–1938 m.
VDKM nuotraukų rinkiniai, Fa-12521.

2-osios tankų kuopos lengvasis tankas „Vickers Carden Loyd M1933“ (Didžioji Britanija) įkalnėje. Apie 1935–1938 m.
A. Kolosovo asmeninė kolekcija.

2-osios tankų kuopos lengvasis tankas „Vickers Carden Loyd M1933“ (Didžioji Britanija), apsuptas karių. Apie 1935–1938 m.
A. Procenkos asmeninė kolekcija.

Lengvasis tankas „Vickers Carden Loyd M1933“ (Didžioji Britanija) su vairuotoju, vykdant užduotį. 1935–1938 m.

M. Jankevičiaus asmeninė kolekcija.

Lengvąjį tanką „Vickers
Carden Loyd M1933“ (Didžioji
Britanija) poligone apžiūri
grupė civilių ir kariškių.
Apie 1935–1940 m.
LCVA Fs P-04118.

Kariškiai, šauliai ir šaulės bei
civiliai apžiūri lengvąjį tanką
„Vickers Carden Loyd M1933“
(Didžioji Britanija), stovintį
priedangoje. Apie 1935–1940 m.
LCVA Fs P-13605.

Kareiviai prie lengvojo tanko „Vickers Carden Loyd M1933“ (Didžioji Britanija). Apie 1935–1940 m. Iš kairės antras eilinis S. Germanas.
LAM VF 8555.

Lengvieji tankai „Vickers Carden Loyd M1933“ (Didžioji Britanija) įveikia vandens kliūtį. Apie 1935–1940 m.
LCVA F5 P-11730.

**2-osios tankų kuopos kariai
prie lengvojo tanko „Vickers
Carden Loyd M1933“
(Didžioji Britanija) raportuoja
pulkininkui lauko pratybose.
Apie 1935–1940 m.**

LCVA Fs P-11601.

**Karinė vadovybė stebi lengvųjų
tankų „Vickers Carden Loyd
M1933“ (Didžioji Britanija) lauko
pratybas. Apie 1935–1940 m.**

LCVA Fs P-11731.

Lengvasis tankas „Vickers Carden Loyd M1933“ (Didžioji Britanija) važiuoja pro žygiuojančius karius. Skaruliai (Jonava), apie 1935–1940 m.
LCVA Fs P-13609.

2-osios tankų kuopos lengvųjų tankų „Vickers Carden Loyd M1933“ (Didžioji Britanija) kolona žygio metu. Apie 1935–1940 m.

LCVA Fs P-19715.

2-osios tankų kuopos lengvieji tankai „Vickers Carden Loyd M1933“ (Didžioji Britanija) per pertrauką tarp manevrų. Apie 1935–1940 m.

LCVA Fs P-25615.

2-osios tankų kuopos kariai prie lengvųjų tankų „Vickers Carden Loyd M1933“ (Didžioji Britanija). Apie 1935–1940 m. LCVA Fs P-19714.

2-osios tankų kuopos lengvieji tankai „Vickers Carden Loyd M1933“ (Didžioji Britanija) laisvu nuo pratybų metu. Apie 1935–1940 m. LCVA Fs P-25649.

2-osios tankų kuopos įgulios nariai apžiūri lengvąjį tanką „Vickers Carden Loyd M1933“ (Didžioji Britanija) per lauko pratybas. Apie 1935–1940 m.

G. Sakalausko asmeninė kolekcija.

2-osios tankų kuopos 1-ojo būrio vado lengvojo tanko „Vickers Carden Loyd M1933“ (Didžioji Britanija) vairuotojas Gustavas Thiemas poilsio metu Gaižiūnų poligone. Apie 1935–1940 m.

G. Sakalausko asmeninė kolekcija.

2-osios tankų kuopos lengvasis tankas „Vickers Carden Loyd M1933“ (Didžioji Britanija) pratybose. Apie 1935–1940 m.
P. Kaminsko asmeninė kolekcija.

2-osios tankų kuopos lengvieji tankai „Vickers Carden Loyd M1933“ (Didžioji Britanija) per pratybas Gaižiūnų poligone. Apie 1935–1940 m.
Sudarytojų asmeninė skaitmeninė kolekcija.

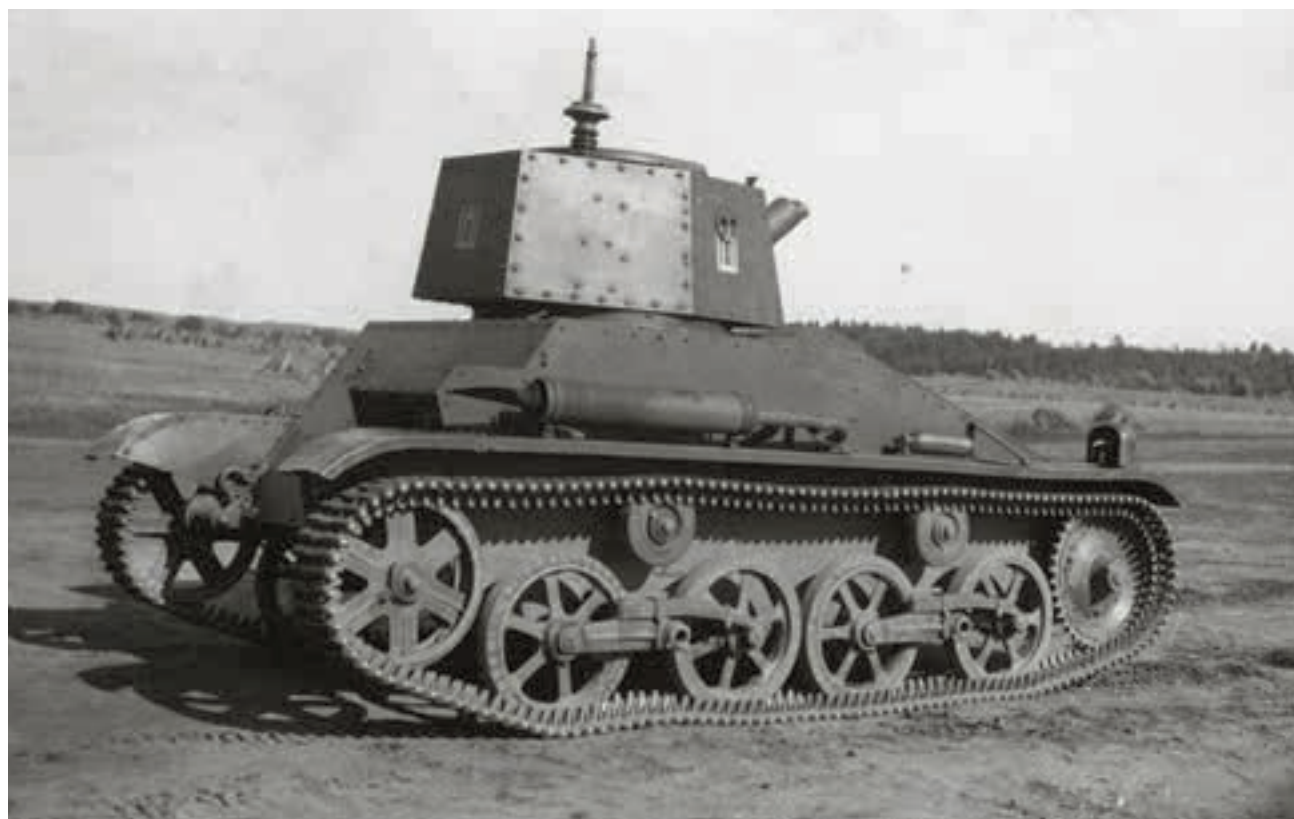
Lengvasis tankas „Vickers Carden Loyd M1933“ (Didžioji Britanija) įveikia priešpėstinės spygliuotos vielos užtvarą stebimas karių. Apie 1935–1940 m.
A. Kolosovo asmeninė kolekcija.

Lengvasis tankas „Vickers Carden Loyd M1933“ (Didžioji Britanija) grįžta į poziciją įveikęs priešpėstinės spygliuotos vielos užtvarą. Apie 1935–1940 m.
A. Kolosovo asmeninė kolekcija.

2-osios tankų kuopos lengvasis tankas „Vickers Carden Loyd M1933“ (Didžioji Britanija) ir jo įgula per pratybas. Apie 1935–1940 m.

Lietuvos nacionalinio muziejaus rinkiniai, toliau – LNM FT 3086.

2-osios tankų kuopos lengvasis tankas „Vickers Carden Loyd M1933“ (Didžioji Britanija) poligone. Apie 1935–1940 m. *VDKM nuotraukų rinkiniai, Fa-14007.*

Šarvuočių rinktinės lengvųjų tankų „Vickers Carden Loyd M1933“ (Didžioji Britanija) ir šarvuotų automobilių „Landsverk L-181“ (Švedija) rikiuotė parado metu. Radviliškis, apie 1935–1940 m. Šiaulių „Aušros“ muziejaus Fotografijos skyriaus rinkiniai, toliau – ŠAM T-N 3241.

Lengvasis tankas „Vickers Carden Loyd M1933“ (Didžioji Britanija) parado metu. Radviliškis, 1935–1938 m. Paradą priima šarvuočių rinktinės vadas gen. št. plk. lt. Antanas Sidabras. M. Jankevičiaus asmeninė kolekcija.

**2-osios tankų kuopos
lengvieji tankai „Vickers
Carden Loyd M1933“
(Didžioji Britanija) žygio
metu. Apie 1936 m.
VDKM nuotraukų rinkiniai,
Fa-16969/₁₀₃₂.**

**2-osios kuopos lengvieji
tankai „Vickers Carden
Loyd M1933“ (Didžioji
Britanija) keliasi
pontoniniu tiltu per
Nerį. 1936 m.
LCVA Fs P-00809.**

**Lengvasis tankas „Vickers
Carden Loyd M1933“
(Didžioji Britanija) važiuoja
pontoniniu tiltu, nutiestu per
Nerį. 1936 m.**

LCVA Fs P-05658.

**2-osios tankų kuopos
lengvasis tankas „Vickers
Carden Loyd M1933“
(Didžioji Britanija) važiuoja
keliu. Apie 1935–1940 m.**

LCVA Fs P-19711.

3-iosios tankų kuopos
lengvojo tanko „Vickers
Carden Loyd M1933“
(Didžioji Britanija) įgula
poligone. Apie 1938–1940 m.
*Edvino Adukonio asmeninė
kolekcija.*

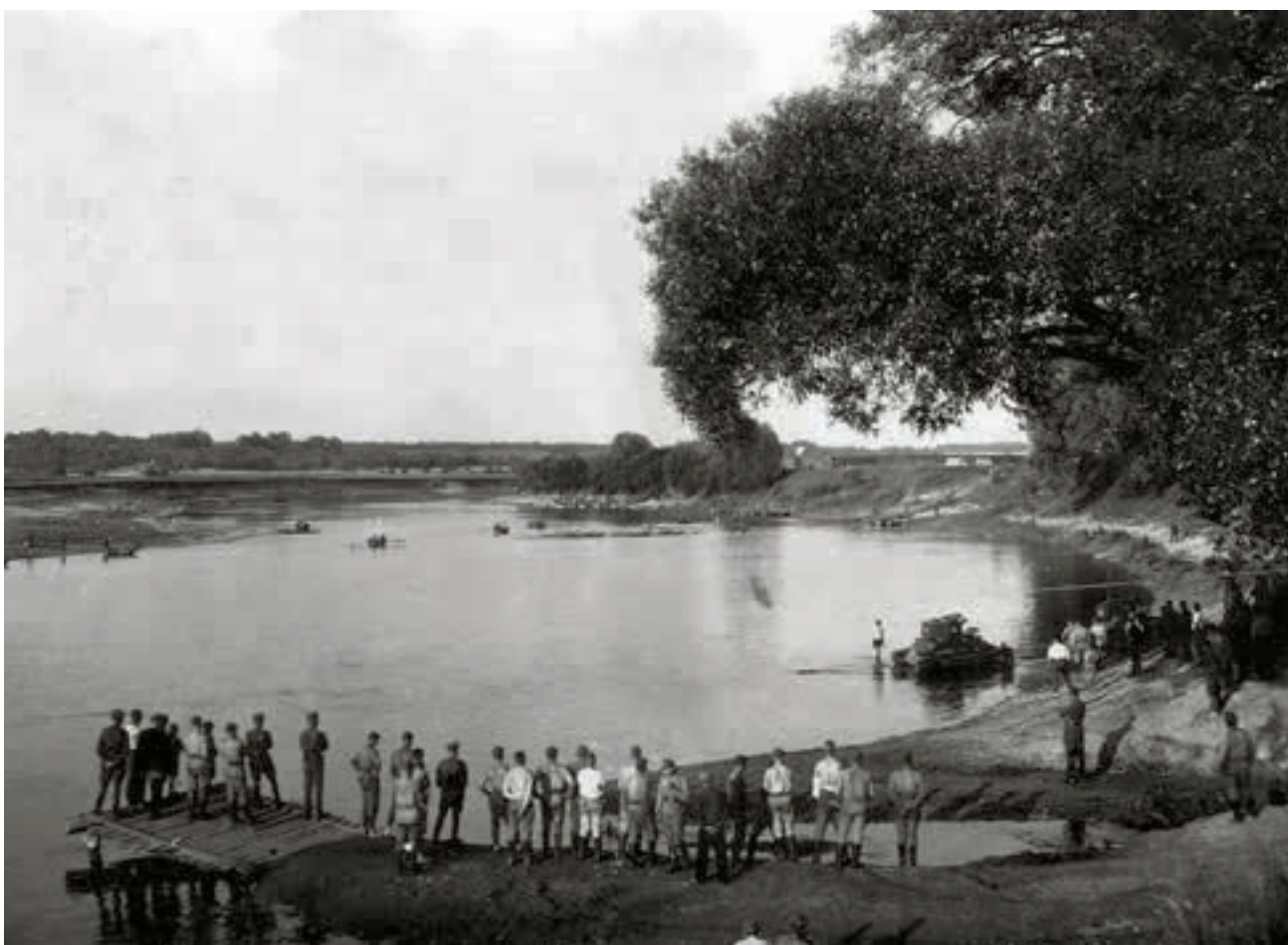
3-iosios tankų kuopos lengvasis tankas „Vickers Carden Loyd M1933“
(Didžioji Britanija) ir kariai pratybų metu. Apie 1938 m.
A. Procenkos asmeninė kolekcija.

Lengvasis tankas „Vickers Carden Loyd
M1933“ (Didžioji Britanija) įveikia apkasus.
Apie 1935–1936 m.
LCVA Fs P-05385.

Lengvųjų tankų „Vickers Carden Loyd M1933/ M1936“ (Didžioji Britanija) paradas kareivinių teritorijoje. Radviliškis, apie 1938–1940 m.
LNМ АTV 7038.

Lengvųjų tankų „Vickers Carden Loyd M1933“ (Anglija) įgulos traukia iš Neries upės kovos mašinas po pratybų Gaižiūnų poligone. 1939 m.
E. Peikštenio asmeninė kolekcija.

2-osios tankų kuopos
lengvieji tankai „Vickers
Carden Loyd M1933“
(Anglija) ir automobilis
„Framo Wecke“ (Vokietija)
prie Neries upės po pratybų
Gaižiūnų poligone. 1939 m.
*Eugenijaus Peikštenio
asmeninė kolekcija.*

2-osios tankų kuopos lengvieji tankai „Vickers Carden Loyd M1933“ (Didžioji Britanija) prie Neries upės po pratybų Gaižiūnų poligone. 1939 m.
LCVA Fs P-19667.

Vilniaus rinktinės lengvųjų tankų „Vickers Carden Loyd M1933“ (Didžioji Britanija), sunkvežimių ir motociklininkų kolona žygio į Vilnių metu. 1939 m. spalio 27–28 d.
LCVA Fs P-36230.

Vilniaus rinktinės lengvieji tankai „Vickers Carden Loyd M1933“ (Didžioji Britanija) laukia įsakymo pradėti žygį į Vilnių. 1939 m. spalio 27 d.
VDKM nuotraukų rinkiniai, Fa-17107.

Vilniaus rinktinės lengvųjų tankų „Vickers
Carden Loyd M1933“ (Didžioji Britanija)
rikiuotė prie simbolinių Vilniaus vartų.
1939 m. spalio 27 d.
LCVA Fs P-04024.

Vilniaus rinktinės lengvųjų tankų „Vickers Carden Loyd M1933“ (Didžioji Britanija), sunkvežimių ir dviratininkų vilkstinė žygio į Vilnių metu. 1939 m. spalio 27 d.
VDKM negatyvų rinkiniai, N-1196.

Vilniaus rinktinės lengvųjų tankų „Vickers Carden Loyd M1933“ (Didžioji Britanija), sunkvežimių ir dviratininkų vilkstinė žygio į Vilnių metu. 1939 m. spalio 27 d.
LCVA Fs P-02676.

Kariuomenės vadas brg. gen. Stasys Raštikis ir Vilniaus rinktinės vadas div. gen. Vincas Vitkauskas kalbasi su lengvojo tanko „Vickers Carden Loyd M1933“ (Didžioji Britanija) įgula prie simbolinių Vilniaus vartų. 1939 m. spalio 27 d.
LCVA Fs P-34073.

Kariuomenės vadas brg. gen. S. Raštikis ir Vilniaus rinktinės vadas div. gen. V. Vitkauskas prie lengvųjų tankų „Vickers Carden Loyd M1933“ (Didžioji Britanija) kolonos žygio į Vilnių metu. 1939 m. spalio 27 d.
LNM F 16949/126.

Vilniaus rinktinės lengvasis tankas „Vickers Carden Loyd M1933“ (Didžioji Britanija) pravažiuoja pro simbolinius Vilniaus vartus. 1939 m. spalio 27 d. LCVA Fs P-36209.

Vilniaus rinktinės lengvasis tankas „Vickers Carden Loyd M1933“ (Didžioji Britanija) pravažiuoja pro simbolinius Vilniaus vartus. 1939 m. spalio 27 d. LCVA Fs P-36208.

Vilniaus rinktinės lengvieji tankai „Vickers Carden Loyd M1933“ (Didžioji Britanija) pakeliui į Vilnių. 1939 m. spalio 27 d.
VDKM nuotraukų rinkiniai, Fa-742.

Vilniaus rinktinės lengvieji tankai „Vickers Carden Loyd M1933“ (Didžioji Britanija) važiuoja Vilniaus arkikatedros link. 1939 m. spalio 28 d.

VDKM negatyvų rinkiniai, N-1189.

Vilniaus rinktinės lengvieji tankai „Vickers Carden Loyd M1933“ (Didžioji Britanija) ir jų įgulos, apsuptos kariuomenės ir visuomenės. Vilnius, 1939 m. spalio 28 d.

VDKM nuotraukų rinkiniai, Fa-8474.

Lengvasis tankas „Vickers Carden Loyd M1933“ (Didžioji Britanija) parado metu važiuoja gatve pro Vilniaus arkikatedrą. 1940 m. vasario 16 d.

LCVA Fs P-05806.

Lengvasis tankas „Vickers Carden Loyd M1933“ (Didžioji Britanija) parado metu važiuoja gatve pro Vilniaus arkikatedrą. 1940 m. vasario 16 d.

LCVA Fs P-05807.

Lengvasis tankas „Vickers Carden Loyd M1933“ (Didžioji Britanija) parado metu važiuoja gatve pro Vilniaus arkikatedrą.
1940 m. vasario 16 d.

LCVA Fs P-05508.

Lietuvos kariuomenės šarvuočių rinktinės 3-iosios tankų kuopos lengvasis tankas „Vickers Carden Loyd M1936“ (Didžioji Britanija) veža grupę civilių Kariuomenės ir visuomenės suartėjimo šventės metu. Apie 1937–1940 m.

LCVA Fs P-19753.

Vilniaus rinktinės lengvieji tankai „Vickers Carden Loyd M1936“ (Didžioji Britanija) važiuoja Pilies gatve Vilniuje. 1939 m. spalio 28–29 d. VDKM nuotraukų rinkiniai, neinventorinta.

3-iosios tankų kuopos lengvieji tankai „Vickers Carden Loyd M1936“ (Didžioji Britanija) parado metu. 1938 m. VDKM nuotraukų rinkiniai, Fa-14013.

**LATVIJOS KARIUOMENĒS
SUNKIEJI, VIDUTINIAI IR
LENGVIEJI TANKAI
(1920–1940)**

Latvijas Republikas kariuomenes Tehniskās divīzijas auto-tanku divīziona / pulko tanku kuopas sunkusis tankas „Ģenerālis Balodis“ („Mark V“ („Patinas“), Didžioji Britānija) ievieca kliūtī. Ryga. Latvija, XX a. 3-iasis dešimtmetis.

Latvijas kara muzejs (Latvijas kara muzejs, turpmāk – LKM), inv. Nr. Rm 3-79645-2316-f.

Vidutinis tankas
„Latgalielis“ („Mark B“,
Didžioji Britanija) ir
sunkusis tankas „Mark
V“ (Didžioji Britanija)
įveikia vandens griovį lauko
pratybų metu. XX a. 3-iasis
dešimtmetis.

LKM, inv. nr. 4-9444-3024-FT.

Vidutinis tankas
„Latgalielis“ („Mark B“,
Didžioji Britanija) parengtas
transportuoti į vasaros
stovyklą. XX a. 4-ojo
dešimtmečio pradžia.

LKM, inv. nr. 4-38281-9521-
FT.

1921 m. modelio lengvasis tankas „Fiat 3000A“ (Italija) įveikia vandens griovį pratybų metu. Apie 1927 m. LKM, inv. nr. 4-20833-6044 (2)-TF.

1921 m. modelio lengvasis tankas „Fiat 3000A“ (Italija) be kulkosvaidžio įkalnėje. XX a. 3–4 dešimtmetis. A. Procenkos asmeninė kolekcija.

Lengvųjų tankų „Vickers-Carden-Loyd M1936 / M1937“ (Didžioji Britanija) kolona išvažiuoja iš Daugpilio tvirtovės. Latvija, apie 1938–1940 m.
LKM, inv. nr. Rm 3-79626-2297-f.

Lengvųjų tankų „Vickers-Carden-Loyd M1936 / M1937“ (Didžioji Britanija), sunkvežimių, motociklininkų vilkstinė parado metu. Ryga, Latvija.
Apie 1938–1939 m.
LKM, inv. nr. 4-1422-FTp.

Auto-tankų pulko / brigados lengvieji tankai „Vickers-Carden-Loyd M1937“ (Didžioji Britanija) su 40 mm pabūklais žiemos pratybų metu.
Apie 1938–1940 m.

LKM, inv. nr. Rm 3-79670-2341-f.

**ESTIJOS KARIUOMENĒS
SUNKIEJI, LENGVIEJI
TANKAI IR TANKETĒS
(1919–1940)**

Estijos kariuomenės auto-tankų diviziono sunkieji tankai „Wahtula“, „Valdaja“ („Mark V“, Didžioji Britanija) ir lengvieji tankai „Renault FT-17“ (Prancūzija) Estijos nepriklausomybės dienai skirto parado metu. Talinas, 1924 m. vasario 24 d.

Tavio Veilerio (Taavi Veiler) asmeninė kolekcija

Sunkusis tankas „Wahtula“ („Mark V“, Didžioji Britanija) ir lengvasis tankas „Renault FT-17“ (Prancūzija) atlieka taktines užduotis karinėje teritorijoje (stadione). XX a. 3–4 dešimtmetis.
T. Veilerio asmeninė kolekcija.

Lengvieji tankai „Renault FT-17“ (Prancūzija), sunkvežimiai, sunkieji tankai „Mark V“ (Didžioji Britanija) ir šarvuoti automobiliai miškingoje vietovėje. Apie 1924 m.

T. Veilerio asmeninė kolekcija

Auto-tankų diviziono kariai ant lengvųjų tankų „Renault FT-17“ (Prancūzija). Apie 1925 m.
T. Veilerio asmeninė kolekcija.

Lengvieji tankai „Renault FT-17“ (Prancūzija) su komendantais.
XX a. 3-iasis dešimtmetis.
T. Veilerio asmeninė kolekcija.

Lengvieji tankai „Renault FT-17“ (Prancūzija).
XX a. 3-iasis dešimtmetis.
T. Veilerio asmeninė kolekcija.

Lengvųjų tankų „Renault FT-17“ (Prancūzija) rikiuotė parado metu. Talinas, XX a. 3–4 dešimtmetis.
T. Veilerio asmeninė kolekcija.

Lengvųjų tankų „Renault FT-17“ (Prancūzija) rikiuotė. XX a. 3–4 dešimtmetis.
T. Veilerio asmeninė kolekcija.

Lengvasis tankas „Renault
FT-17“ (Prancūzija)
įkalinėje. XX a. 3–4
dešimtmetis.
T. Veilerio asmeninė kolekcija.

Lengvasis tankas „Renault FT-17“ (Prancūzija) įkalnėje kareivinių teritorijoje.
XX a. 3–4 dešimtmetis.
T. Veilerio asmeninė kolekcija.

Lengvieji tankai „Renault FT-17“ (Prancūzija) apkasuose lauko pratybose.
XX a. 3–4 dešimtmetis.
T. Veilerio asmeninė kolekcija.

Lengvieji tankai „Renault FT-17“ (Prancūzija) lauko pratybose. XX a. 3–4 dešimtmetis.

T. Veilerio asmeninė kolekcija.

Auto-tankų dalinio kariai ir lengvieji tankai „Renault FT-17“ (Prancūzija) bei sunkusis tankas „Mark V“ (Didžioji Britanija) poligone. XX a. 3–4 dešimtmetis.

T. Veilerio asmeninė kolekcija

Estijos kariuomenės karys prie lengvojo tanko „Renault FT-17“ (Prancūzija). XX a. 3–4 dešimtmetis.
T. Veilerio asmeninė kolekcija.

Lengvasis tankas „Renault FT-17“ (Prancūzija) įveikia medžio kliūtį. XX a. 3–4 dešimtmetis.
T. Veilerio asmeninė kolekcija.

Lengvasis tankas „Renault FT-17“ (Prancūzija) ir Estijos kariuomenės kariai pratybose. XX a. 3–4 dešimtmetis.
T. Veilerio asmeninė kolekcija.

Lengvasis tankas „Renault FT-17“ (Prancūzija) įveikia prieštankinę kliūtį. XX a. 3–4 dešimtmetis.
T. Veilerio asmeninė kolekcija.

Lengvasis tankas „Renault FT-17“ (Prancūzija) ir kariai lauko darbų (užduočių) miškingoje vietovėje metu. XX a. 3–4 dešimtmetis.
T. Veilerio asmeninė kolekcija.

Lengvasis tankas „Renault FT-17“ (Prancūzija) ir kariai lauko darbų (užduočių) miškingoje vietovėje metu. Apie 1939–1940 m.
T. Veilerio asmeninė kolekcija.

Estijos kariuomenės kariai prie 1933 m. modelio tanketės TK-S (Lenkija) bandomųjų važiavimų per griovį metu.
Apie 1935–1940 m.
T. Veilerio asmeninė kolekcija.

Estijos kariuomenės kariai prie 1933 m. modelio tanketės TK-S (Lenkija). Apie 1935–1940 m.
T. Veilerio asmeninė kolekcija.

1933 m. modelio tanketės TK-S (Lenkija) prie auto-tankų pulko dalinio štabo pastato. Apie 1935–1940 m.
T. Veilerio asmeninė kolekcija.

Auto-tankų pulko šarvuotų automobilių „Crossley Arsenal M27 / M28“ (Estija), sunkvežimių ir 1933 m. modelio tankečių TK-S (Lenkija) įgulos nariai pietauja prie karinės technikos. Apie 1935–1940 m.

T. Veilerio asmeninė kolekcija.

1933 m. modelio tanketės TK-S (Lenkija). Apie 1935–1940 m.
T. Veilerio asmeninė kolekcija.

Tankai
Lietuvos kariuomenėje
1924–1940 m.
albumas

Atsakingasis redaktorius
Eduardas Brusokas
Sudarytojai ir tekstų autoriai:
dr. Andriejus Stoliarovas,
Arvydas Pociūnas
Kalbos redaktorius
Žilvinas Tamošaitis
Dailininkas
Gediminas Pranckūnas

2015 02 05. Tiražas 500 egz. Užsakymas Nr. GL- 91
Išleido Lietuvos Respublikos krašto apsaugos ministerija,
Totorių g. 25, LT-01121 Vilnius.
Maketavo Krašto apsaugos ministerijos bendrųjų reikalų departamento
Leidybos skyrius, Totorių g. 25, LT-01121 Vilnius.
Spausdino Lietuvos kariuomenės Karo kartografijos centras,
Muitinės g. 4, Domeikava, LT-54359 Kauno r.
www.kam.lt.